

Wojciech Ziemiński

Walka o przetrwanie niepodległościowego ducha narodowego w "Polsce Ludowej" : część I

Niepodległość i Pamięć 5/1 (10), 249-292

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wojciech Ziemiński

Walka o przetrwanie niepodległościowego ducha narodowego w "Polsce Ludowej"

Część I

"Wolność stale trzeba zdobywać, nie można jej tylko posiadać. Przychodzi jako dar, utrzymuje się poprzez zmaganie..."
"Ojczyzna: wyzwanie tej ziemi rzucone przodkom i nam, by stanąć o wspólnym dobru i mową własną, jak sztandar wyśpiewywać dzieje..."

Karol Wojtyła: "Myśląc Ojczyzna", 1974

W niechętej duchowi Narodu, polskiej tożsamości i tradycji niepodległościowej, Bogu i Kościołowi pojałtańskiej rzeczywistości - kiedy narastał i zatrważająco zaczął się pogłębiać proces sowietyzacji Kraju, przekształcający Naród Polski, tak niedawno jeszcze zjednoczony walką o wolność, całość i niepodległość - w bezbarwne, komunistyczne czy socjalistyczne, laickie społeczeństwo - grono Żołnierzy Rzeczypospolitej podjęło szczególne wyzwanie: obrony narodowej tożsamości, zwłaszcza wśród młodzieży. Wielu z nas czerpało z doświadczeń historii, wielu z nas determinowały wskazania Pierwszego Żołnierza RP Józefa Piłsudskiego, nauki wspaniałych arcybiskupów: Prymasa-Interrexa Stefana Wyszyńskiego i Metropolity Krakowskiego Karola Wojtyły oraz znakomych kapelanów WP, AK i niepodległościowego Podziemia.

Piłsudski, Wyszyński, Wojtyła... z zadumy nad ich rolą w życiu Polski wyłania się "zbiorowy obowiązek" działania - służby i wierności - aby zachować, pomnożyć i przekazać następnym pokoleniom, przenieść ku przyszłości, duchowe dziedzictwo suwerennego i niepodległego Narodu: "to całe olbrzymie doświadczenie dziejów, któremu na imię POLSKA". Postanowiliśmy poprzez permanentne ojczyste rekolekcje wzbogacać codzienny kalendarz współczesnego Polaka wiedzą historyczną i refleksją nad nieśmiertelnymi "królami-duchami", znanymi i zapomnianymi bohaterami, zasłużonymi w dziejach Narodu przywódcami (bez przeciwstawiania ich sobie - jak to niekiedy bywa) w rocznicę tych wszystkich zdarzeń, którym zawdzięczamy poczucie naszej rodzimej tożsamości: Wiarę świętą i umiłowanie wolności, kulturę i sumienie narodowe, szlachetną tolerancję, poczucie godności własnej i wielkości Polski.

Będąc spadkobiercami niepodległościowej tradycji Ojców, a zarazem depozytariuszami i dłużnikami tego dziedzictwa, jakie zaszczerpił Polsce Chrystus na Chrzcienie świętym - nie mogliśmy młodym odpowiadać na pytania "dokąd idziemy?" bez wspólnego zdawania sobie sprawy z dziejowego dziedzictwa, z tego, "skąd przychodzimy?".

Przypomnę tu prorocze słowa Prymasa Wyszyńskiego wypowiedziane w Warszawie w akademickim kościele św. Anny 4 października 1970 r.: "Czas dzisiejszy może służyć Polsce, która idzie, Polsce nowej. (...) Wielką mądrością jest umiejętność czerpania z doświadczeń przeszłości. Aby się ostać, musicie sięgnąć do tych sił w Narodzie, dzięki którym trwa on od wieków, mimo tylu niebezpieczeństw, cierpień i wojen. (...) Mamy więc dziedziczne - jakże błogosławione! - obciążenie przeszłością. Właśnie z jej ducha rodziły się zobowiązania, które uprzedziły rozwój społeczny i kulturalny innych narodów. Były to: Śluby Jana Kazimierza, Unia Horodelska, Konstytucja 3 Maja, a ostatnio - Śluby Jasnogórskie i Millenijny Akt Oddania Narodu Bogurodzicy za Kościół. Stanowią one wspaniałe dziedzictwo, z którym wyruszamy w przyszłość. (...)

Szacunek dla przeszłości dziejowej daje prawo do lepszej przyszłości. (...) Gdy oceniacie dziesięć wieków chrześcijaństwa Polski, macie prawo myśleć, że wiek XXI, a więc jedenasty naszego chrześcijaństwa, będzie bardziej bliski ducha Chrystusowego, aniżeli wieki minione. Macie obowiązek tego pragnąć.

Nie można zatrzymać młodzieży w jej biegu ku przyszłości, bo byłoby to samobójstwo Narodu. Ktokolwiek by to uczynił, nie zna dynamiki życia narodowego. Ktokolwiek by chciał przestarzałe recepty czynić kagańcem dla myśli, woli i serca współczesnego pokolenia - nie zna sensu życia Narodu, nie zna jego rozwojowych praw społecznych, socjologicznych i moralnych, które porywają współczesne pokolenie zawsze ku lepszej przyszłości. (...) Jeżeli stajecie mocno w obronie swoich praw: prawa do prawdy, wolności, sprawiedliwości, szacunku i miłości - to jesteście pokoleniem błogosławionym, któremu ufać można i trzeba!"

Zanim jednak rozpoczęliśmy walkę o duszę Narodu, o dusze młodych pokoleń Polaków, był czas innych, podobnych obowiązków. Tak, jak nie wolno pozostawiać rannych na polu bitwy, a poległych należy ze czcią grzebać - pośród ostatnich lat wojennej i powojennej zawieruchy, zmiany frontów i okupantów - podstawowe obowiązki żołnierskie, narodowe i chrześcijańskie zostały siłą rzeczy nie spełnione w należyty sposób. Namiestnicze władze komunistyczne inne przecież miały zadanie: podporządkowanie Polski i Polaków systemowi moskiewskiemu.

W części I mego opracowania zamieszczam historyczny opis początkowych działań Żołnierzy Rzeczypospolitej, dotyczących naszych podstawowych obowiązków w stosunku do poległych i pomordowanych Towarzyszy Broni. Nosi ono tytuł "Bogu i Ojczyźnie - Kronika Żołnierskiej Służby (1947-1977)". Dokument ten przekazaliśmy Prymasowi Polski, Ks. Kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu przed 3-majowymi uroczystościami w roku 1978.

Przy niektórych zapisach "Kroniki" dodaję teksty towarzyszące, dokumenty i krótki komentarz, wyróżnione innym krojem czcionki (*kursywą*). Do tej części opracowania dodaję także ilustracje dotyczące niektórych opisanych w "Kronice Żołnierskiej Służby" zdarzeń.

O działaniach, które miały miejsce w następnych dwudziestu latach (1978-1997), a zwłaszcza o tych poświęconych Poległym i Pomordowanym (i mieszkającym nadal) na Wschodzie - w następnych zeszytach czasopisma "Niepodległość i Pamięć".

Za uwagi Czytelników, ewentualne uzupełnienia i ilustracje będę niezmiernie wdzięczny - *Wojciech Ziemiński, 01-772 Warszawa, Sady Żoliborskie 7a/21.*

BOGU I OJCZYŹNIE KRONIKA ŻOŁNIERSKIEJ SŁUŻBY (1947-1977)

"W obliczu Boga Wszchemogącego i Najświętszej Marii Panny, Królowej Korony Polskiej, kładę swe ręce na ten święty Krzyż, znak Męki i Zbawienia i przysięgam być wiernym Ojczyźnie mej, Rzeczypospolitej Polskiej, stać nieugięciem na straży Jej honoru i o wyzwolenie Jej z niewoli walczyć ze wszystkich sił - aż do ofiary mego życia. (...)" (Przysięga AK)

Warszawa, 15 kwietnia 1978

Jego Eminencja
Stefan Kardynał Wyszyński
Prymas Polski

Najdostojniejszy Księżu Prymasie,

Przedstawiamy Waszej Eminencji zarys Kroniki Żołnierskiej Służby Bogu i Ojczyźnie za okres powojennego trzydziestolecia.

Materiały zebrane przez nas nie są kompletne - w rzeczywistości tych działań było znacznie więcej.

Naszą pracę - poprzez ręce Prymasa Polski - składamy Królowej Korony Polskiej na dzień Jej Święta 3 maja, w roku 60-lecia Niepodległości.

Prosimy Waszą Eminencję o błogosławieństwo w dalszej naszej służbie Bogu i Tej, co nie zginęła.

Z wyrazami żołnierskiej czci i synowskiego oddania

/-/ gen. Mieczysław Boruta-Spiechowicz

/-/ płk dypl. Kazimierz Pluta-Czachowski "Kuczaba"

/-/ ppłk dypl. Henryk Bezeg "Gil"

/-/ płk Franciszek Kamiński, Komendant Gł. BCh

/-/ red. Wojciech Ziemiński, sekretarz Zespołu

Jesteśmy tymi z Narodu, którzy zostali w nim ochrzczeni - a zwłaszcza tymi, którym dane było przed 60 laty czynem zbrojnym wskrzesić Niepodległą Rzeczpospolitą. Pokoleniami - wychowanymi w duchu wierności Bogu i Ojczyźnie. Z tą przysięgą wierności głęboko zakorzenioną w sercach służyliśmy Polsce w okresie jej krótkiej Niepodległości. W okresie ostatniej wojny, na wszystkich frontach - a przede wszystkim w walce podziemnej - broniliśmy ofiarnie, z godnością świętych praw Narodu i Kościoła do życia w wolności i niezawisłości.

Lawina ognia, która przeszła przez umęczoną polską ziemię w latach 1944/1945, nie przyniosła Krajowi pokoju. Uszedł wprawdzie krwawy okupant niemiecki - lecz jeszcze przez lata całe nie ucichały strzały. Do roku 1955 zginęło ponad dwieście tysięcy Polaków. W tym najcięższym dla nas okresie, gdy w narzuconej w 1945 roku nowej rzeczywistości byliśmy programowo prześladowani, torturowani i zabijani, zamknięci na długie lata w więzieniach - gdy tzw. "wyzwolenie" stało się synonimem

nowej formy zagłady Narodu - dodawała nam sił i umacniała wolę trwania w oporze i walce nasza wiara i nasza przysięga: Bogu i Ojczyźnie.

Zanim zapełniliśmy więzienia po ponownej fali aresztowań działaczy niepodległościowych w latach 1947-1949, zajęliśmy się porządkowaniem mogił Towarzyszy Broni. Przenosiliśmy prochy pomordowanych i poległych na cmentarze kościelne, grzebiąc je z ceremoniałem katolickim, wznosząc krzyże na grobach i dając początek cmentarnym kwaterom Armii Krajowej. (Na wojskowym cmentarzu powązkowskim w Warszawie, żołnierz AK - ojciec Czesław Białek, jezuita, zainicjował wspólne modlitwy w dniu 1 sierpnia - rocznicę Powstania). I tak jak przedtem, na polach walk, na barykadach walczącej Stolicy - tak i później, w więzieniach PRL - poniewierani i torturowani, przeciwstawiając się nieustannym bluźnierstwom przeciw Kościołowi, Bogu Jedynemu i Jego Matce Najświętszej - modliliśmy się żarliwie do Tej, co Jasnej broni Częstochowy i w Ostrej świeci Bramie o moc wytrwania dla nas, niszczonej przez "wyzwoliciele" i o ratunek dla Polski - jeszcze żyjącej, ale zdawało się już resztkami sił. W 1953 roku, 11 listopada jeden z więzionych na Mokotowie w X Pawilonie księży (z Kielc) głośno odmawiał modlitwy Mszy św., słyszane w sąsiednich celach, choć głuszone przez służbę więzienną. Było to dla nas - współwięźniów - ogromnym przeżyciem: modliliśmy się głośno wszyscy. Przyniekaliśmy, że jeśli odzyskamy osobistą wolność, będziemy nadal - z oddaniem najwierniejszych synów - pełnić naszą służbę Bogu i Polsce.

Kiedy po najciemniejszym okresie życia Narodu, tzw. "okresie błędów i wypaczeń", nadszedł okres oficjalnej "odwilży" i zaczęliśmy opuszczać więzienia - to natychmiast spieszyliśmy na Jasną Górę, aby u stóp Królowej Korony Polskiej złożyć podziękowanie za siebie i za Kraj. I rozpoczynaliśmy dalszą naszą służbę przy Niej w takich granicach, jakie pozostały dla nas "pół-wolnych" w "wyzwolonej" Ojczyźnie.

Po pobycie w sanatoriach i szpitalach, gdzie ratowaliśmy nadszarpnięte zdrowie - w początkach lat sześćdziesiątych wyłoniliśmy z naszych środowisk niepodległościowych delegację (dwu generałów i trzech żołnierzy Polski Podziemnej), która została przyjęta na audiencji u Prymasa Polski, Ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Złożyliśmy Prymasowi Polski wyrazy czci i hołdu, jako nieugiętemu w swej postawie współtowarzyszowi więźni, Arcypasterzowi Kościoła w Polsce i najwyższemu duchowemu Przywódcy Narodu. Poprosiliśmy o błogosławieństwo w dalszej naszej służbie Bogu i Ojczyźnie - służbie, której wierność przysięgaliśmy ongiś na nasze pułkowe sztandary, a od której zwolnić nas może tylko śmierć. Poprosiliśmy o wyznaczenie kaplicy w jednym z kościołów w Warszawie, w której moglibyśmy przechowywać pamiątki z okresu martyrologii Narodu w II wojnie światowej, odprawiać modły okolicznościowe za naszych poległych, zmarłych i pomordowanych. Pragnęliśmy tym symbolem przekazać potomnym wzajemny związek Narodu ze swoim Kościołem. Otrzymaliśmy i błogosławieństwo i przyrzeczenie przeznaczenia na ten cel kościoła św. Marcina, z chwilą jego odbudowy ze zniszczenia w Powstaniu Warszawskim.

Naszą dzisiejszą służbę Bogu i Ojczyźnie traktujemy jako żołnierski obowiązek zachowania tysiącletniej wiary Ojców, utrwalania tradycji Niepodległej Rzeczypospolitej i zachowania odrębności kultury narodowej oraz uchronienia od zapomnienia tych, którzy w tej służbie najwyższą ofiarę swego życia złożyli na Polu Chwały. Wynika też ona z pełnej świadomości, że w obecnej rzeczywistości polityczno-ideologicznej, bardziej niż w którymkolwiek z poprzednich okresów historycznych, nasz Kościół jest

Kościółem Narodu, ostoją ducha polskiego, źródłem wiary i siły moralnej społeczeństwa, które ma niepodzielne prawo do życia w wolności i niepodległości.

Poniżej przedstawiamy w zarysie próbę bilansu powojennej służby Bogu i Polsce, gdyż nie tworząc organizacji, nie mieliśmy możliwości prowadzenia dokładnej ewidencji wszystkich inicjatyw i działań poszczególnych środowisk Żołnierzy Rzeczypospolitej - a było tych poczynań o wiele więcej, aniżeli zdołaliśmy tu ująć.

I. Uroczystości centralne, rocznicowe

1. W maju 1956 r. o. płk Adam Studziński, dominikanin, kapelan II Korpusu PSZ zainicjował pierwsze ogólnokrajowe pielgrzymki wszystkich kombatantów - Żołnierzy Rzeczypospolitej na Jasną Górę, w rocznicę zwycięstwa pod Monte Cassino. Odbywają się one od 15 rocznicy bitwy regularnie w pierwszą niedzielę po 18 maja, ostatnio jako tradycyjny już "Apel Obrońców Honoru i Ojczyzny" pod przewodnictwem ks. bpa Franciszka Musiela - z roku na rok coraz potężniejsze.

W ostatnich latach uczestniczyli w nich gen. Boruta-Spiechowicz i śp. gen. Abraham oraz wielu dowódców WP i AK (organizatorzy: o. Studziński, o. Rakoczy, mjr Jastrzębski).

2. Od 1956 r. - po przymusowej 10-letniej przerwie - wznowienie uroczystych obchodów Powstania w dniu 1 sierpnia w kościołach i na cmentarzach Warszawy. Zaczęto fundować tablice epitafijne ku czci poległych Żołnierzy Września i Armii Krajowej w poszczególnych kościołach Warszawy i w Kraju. Latem 1957 r. - uporządkowanie i oznaczenie tysiącami nowych drewnianych krzyży mogił Obrońców Warszawy i Modlina z września 1939 r. Rozpoczęcie stałych uroczystości rocznicowych Września w kościołach i na cmentarzach Warszawy i okolic.

3. Lipiec 1956 r. - pierwsze uroczyste nabożeństwo za Naczelnego Wodza gen. Władysława Sikorskiego w kościele św. Krzyża w Warszawie - powtarzane od tamtego roku w dniu 4 lipca. Od roku 1958, co pięć lat następuje po nabożeństwie składanie wieńca na Grobie Nieznanego Żołnierza (organizator mjr Bednarczyk).

4. Od 1957 r. indywidualne pielgrzymki dziękczynne na Jasną Górę b. więźniów politycznych, żołnierzy walczącej o Niepodległość Polski - w dniach 3-majowego święta Królowej Korony Polskiej i święta Żołnierza Polskiego 15 sierpnia ustanowionego dla upamiętnienia "Cudu nad Wisłą".

5. Legioniści Krakowa (przy pomocy proboszcza Katedry na Wawelu - z przeszkodami władz administracyjnych) przystąpili do odnowienia krypty i grobowca Marszałka J. Piłsudskiego (inicjatorzy: mjr Herzog, dr Korczyński oraz ppłk Bezeg i ppłk Mika z Warszawy; udział finansowy - Legioniści, Peowiacy, Akowcy).

6. W 1960 r. pierwsze nabożeństwa i pierwsze tablice epitafijne w warszawskim kościele św. Marcina - oddanego przez Prymasa Polski na upamiętnienie martyrologii Narodu w II wojnie światowej.

7. W grudniu 1962 r. - uroczyste nabożeństwo w kościele Wizytek w Warszawie w 20-lecie walk Batalionów Chłopskich w obronie Zamojszczyzny. Kazanie ks. Zieji. Nabożeństwo powtórzono w 1967 r. w kościele św. Krzyża (organizator komendant BCh płk Kamiński).

8. Uroczyste nabożeństwo w 50-lecie wymarszu spod Oleandrów I Kompanii Kadrowej Legionów JP, 6 sierpnia 1964 r. w Katedrze na Wawelu oraz w kościele św. Krzyża w Warszawie. Złożenie kwiatów na Grobie Nieznanego Żołnierza.

9. Masowy udział weteranów walk o Niepodległość, Żołnierzy Rzeczypospolitej w uroczystościach millenijnych w całym Kraju a przede wszystkim na Jasnej Górze, w Katedrze św. Jana i w Katedrze na Wawelu.

10. Ojciec Jaskólkowski, ZP, obejmuje duszpasterstwo pielgrzymek Akowskich na Jasnej Górze.

11. Uroczyste nabożeństwo 2 września 1966 r. w kościele św. Krzyża w Warszawie odprawione w dniu pogrzebu gen. Bora-Komorowskiego, Komendanta Gł. AK - ostatniego Naczelnego Wodza WP. Kazanie ks. Jana Zieji (organizatorzy: płk "Kuczaba", p. J. Komorowska i mjr Bednarczyk).

12. Uroczyste nabożeństwo 4 lipca 1967 r. za gen. Sikorskiego w kościele św. Krzyża połączone z wmurowaniem tablicy Generała z podkreśleniem akcentu millenijnego. Wybicie pamiątkowego medalionu i wręczenie go Prymasowi Polski (organizator mjr Bednarczyk).

13. Uroczyste nabożeństwo w Katedrze św. Jana w 25 rocznicę aresztowania gen. Grota-Roweckiego, Komendanta Gł. AK. Kazanie o. Tomasza Rostworowskiego (organizatorzy: płk "Kuczaba", mjr Jastrzębiec, kpt. Funia).

14. Rozpoczęcie przez ostatnich dowódców Listopadowej Obrony Lwowa - gen. dr Romana Abrahama i gen. Mieczysława Borutę-Spiechowicza starań o uratowanie od dalszej dewastacji i odrestaurowanie Cmentarza Orląt Lwowskich: skierowanie szeregu pism i memoriałów do władz PRL, ZSRR oraz do władz miejskich Lwowa w związku ze zbliżającą się 50 rocznicą walk.

15. Audycja Generałów u Prymasa Polski. Przekazanie prośby o pomoc proboszczów w akcji upamiętniania czynów Żołnierza Polskiego - pielęgnowanie cmentarzy, stawianie nagrobków żołnierskich i fundowanie epitafiów w kościołach oraz skupianie przy Kościele kombatantów swoich parafii.

16. Legioniści Krakowa i Warszawy fundują na 50 rocznicę odzyskania Niepodległości wotywny srebrny ryngraf, przedstawiający Matkę Bożą w otoczeniu znaków pułkowych Legionów i składają go na Jasnej Górze Zwycięstwa. Ryngraf wykonał legionista J. Widliński, a srebro ofiarowała "Ludka" (L. Modzelewska).

17. Wielkie uroczystości na Jasnej Górze z okazji 50-lecia odzyskania Niepodległości z udziałem obu Księży Kardynałów, wszystkich biskupów Polski, wszystkich zgrupowań kombatantkich z dawnych walk o Niepodległość oraz delegacji wszystkich Okręgów AK. Wiele tysięcy uczestników. Spotkanie i rozmowy bezpośrednie kombatantów z Księdzem Prymasem w sali Rycerskiej Klasztoru oo. Paulinów. Przemówienie ppłk. Muzyczki. Udział Generałów i reprezentantów teje uroczystości we wspólnym obiedzie klasztornym.

Uchwała starszyzny weterańskiej w imieniu szeregów walczących o Niepodległość - stania zawsze u boku Kościoła. Wyłonienie reprezentacji niepodległościowców w Kraju, sprawujących te funkcje zgodnie z regulaminem WP wedle starszeństwa "rangą i dowodzeniem". Pierwszymi reprezentantami zostali najstarsi generałowie Rzeczypospolitej i jednocześnie dowódcy grup operacyjnych w kampanii wrześniowej - gen. Boruta-Spiechowicz, gen. dr Abraham i gen. Jan Jagmin-Sadowski; przedstawiciel dowódców dywizji - płk dypl. Tadeusz Zieleniewski oraz: najstarszy służbą żołnierz Komendy Głównej AK, czołowy przedstawiciel Legionistów - Peowiaków.

18. Upowszechnienie w 1968 r. żołnierskiej mogiły Marszałka Śmigłego-Rydza na Powązkach w Warszawie przez umieszczenie na grobie tablicy z prawdziwym nazwiskiem (inicjatorzy: wileńscy Akowcy - Dziarmaga, Siemaszko, Jagoda). Nabożeństwo w dniu imienin Marszałka 18 marca w kościele św. Marcina (w następnych latach w

dniu 19 marca w połączeniu z imieninami Marszałka J. Piłsudskiego). Mogiła Śmigłego jest najliczniej odwiedzanym i iluminowanym grobem w Dzień Zaduszny, staje się miejscem pielgrzymek niepodległościowców i młodzieży.

19. Pierwszy Oplątek "Prymasowski" dla kombatantów w Warszawie (w pałacu przy ul. Miodowej) i "Kardynalski" w Krakowie (w klasztorze Dominikanów), które odtąd stale odbywają się w okresie Bożego Narodzenia. Inicjatorami byli najstarsi wśród weteranów - płk "Kuczaba", ppłk Bezeg, dr Kwasiborski. Pierwszym organizatorem z ramienia Księdza Prymasa - był ks. infułat Padacz (pomocnicy: mjr Dziaruga i mjr Bednarzyk) - w Krakowie zaś o. płk Studziński.

20. Od roku 1969 odbywają się w Warszawie regularnie nabożeństwa rocznicowe Żołnierzy Rzeczypospolitej - organizowane głównie przez środowisko Legionistów i Peowiaków (ppłk Bezeg) - w kościele św. Marcina, a w ostatnich latach w Katedrze św. Jana i w kościele św. Aleksandra na Pl. Trzech Krzyży (red. Ziemiński): 19 marca imieniny Marszałka J. Piłsudskiego, 12 maja śmierć Marszałka, 6 sierpnia wymarsz Kadrówki - rozpoczęcie walk o Niepodległość, 11 listopada święto Niepodległej Rzeczypospolitej, 5 grudnia urodziny J. Piłsudskiego. *Nabożeństwa takie, organizowane przez Legionistów i Peowiaków, odbywają się również w Krakowie - zwłaszcza na Wawelu.*

21. W 30 rocznicę wybuchu II wojny światowej, 1 września 1969 r., uroczyste nabożeństwa żałobne w całym Kraju - a przede wszystkim w kościołach i na cmentarzach Warszawy. Potężna iluminacja na Cmentarzu Powązkowskim, wojskowym i cywilnym oraz na cmentarzach Woli. Uroczystość poświęcenia granitowego krzyża na symbolicznym grobie Prezydenta Starzyńskiego (z inicjatywy współtowarzyszy walki i pracy i wiceprezydenta Juliana Kulskiego). Rozpoczęcie walki o utrzymanie krzyży na mogiłach żołnierskich przy przebudowywaniu przez władze Cmentarza Wojskowego (komunalnego) oraz o lokalizację i kształt poszczególnych kwater (główna zasługa płk. M. Porwita i dr H. Szukiewicz).

22. W 30 rocznicę powołania Batalionów Chłopskich i śmierci marsz. Senatu RP Macieja Rataja - 21 czerwca 1970 r. w kościele św. Krzyża w Warszawie Mszę św. odprawił ks. bp Modzelewski. Delegacje BCh z całej Polski (organizator płk Kamiński).

23. Uroczyste nabożeństwo w kościele św. Jakuba w Warszawie odprawione przez ks. inf. Mystkowskiego i poświęcenie tablicy pamiątkowej ku czci gen. Grota, Komendanta Gł. AK. Kazanie ks. Jana Zieji (organizatorzy: dr Rybicki, p. Sosnowska).

24. W 50 rocznicę "Cudu nad Wisłą" - w dniu Święta-Żołnierza Polskiego nabożeństwo w kościele św. Krzyża w Warszawie. Poprzedziło je uporządkowanie kwater 1920 r. na Cmentarzu Wojskowym i w Radzyminie. 15 sierpnia 1970 r. mieszkańcy Stolicy po raz pierwszy przez cały dzień składali manifestacyjnie kwiaty na Grobie Nieznanego Żołnierza oraz na cmentarzach - na mogiłach żołnierskich i na grobie ks. Skorupki (organizatorzy: Żołnierze Polski Walczącej, W. Ziemiński).

25. Manifestacyjny pogrzeb Pawła Jasienicy w końcu sierpnia 1970 r. na Powązkach. Modlitwom przewodniczył ks. bp Władysław Miziołek. W imieniu Towarzyszy Broni przemawiali: płk Tadeusz Zieleniewski i mec. Władysław Siła-Nowicki; w imieniu pisarzy - Jerzy Andrzejewski.

JERZY ANDRZEJEWSKI: NAD GROBEM PAWŁA JASIENICY

(Na pogrzebie Jasienicy - Lecha Beynara na Powązkach 22 sierpnia 1970 r., J. Andrzejewski wygłosił poniższe przemówienie. Nie było ono opublikowane w Polsce -

ukazało się w prasie zagranicznej, m.in. w Londynie, w "Sunday Times" z 6 września 1970 i "Wiadomościach" z 27 września 1970 r.)

Na tym starym cmentarzu powązkowskim, a także na cmentarzach innych, nieraz bardzo odległych, coraz więcej grobów ludzi, którzy dopiero co żyli wśród nas i byli chlubą literatury polskiej. W minionych kilkunastu miesiącach odeszli od nas Anna Kowalska, Jerzy Zawieyski, Tadeusz Breza, a poza Krajem zmarli Kazimierz Wierzyński, Witold Gombrowicz, Marek Hłasko. Dzisiaj piśmiennictwo polskie, tu w ojczyźnie Kochanowskiego, Mickiewicza, Żeromskiego, żyjące na półoddechu i stygnące wśród obszarów milczenia, znów ma dzień żałoby: w pełni sił twórczych zmarł znakomity pisarz, mężny i prawy człowiek - ś.p. Paweł Jasienica.

Nie od dzisiaj znamy gorzką prawdę, iż polskie groby bywają nadmiernie ciężkie, bowiem ciężar śmierci, który się na nie kładzie, pomnożony bywa ciężarem życia.

Grób przy którym stoimy, jest dla nas szczególnie dręczący, spocznie w nim człowiek, którego życie ułożyło się według miary własnej, lecz również i według kondycji Narodu, jego walki, twórczej chwały i niestety również według krzywdy i ponizenia.

Kiedy w najtrudniejszych czasach ostatniej wojny trzeba było walczyć z bronią w rękę - Paweł Jasienica był żołnierzem tu, w Kraju w sławnej Armii Krajowej. Gdy należało tworzyć kształt życia - współtworzył je pisarstwem oraz czujnym rozeznaniem obywatelskim. Należał do najwybitniejszych i najpoczytniejszych pisarzy dwudziestopięciolecia. Wskrzyszając czasy minione, zawsze żył tu i teraz. Swoim nazwiskiem, swoim autorytetem wspierał wszelkie poczynania, które miały na względzie dobro Rzeczypospolitej. Autor znakomitych książek historycznych, wiedział iż wolność oraz tolerancja należą do najlepszych tradycji Narodu Polskiego i że obumiera kultura, degeneruje się życie publiczne i marnują się bezcenne ludzkie wartości, gdy swoboda słowa podlega brutalnym ograniczeniom; światła dyskusja staje się niemożliwa i mroczne strzygi fałszów i przemówień pretendują do wyrażania i oceniania wielowarstwowej rzeczywistości.

Lecz gdzież, jeśli nie tu, nad grobem powiedzieć należy, że za swoje przekonania, za odwagę ich wypowiedzania, Paweł Jasienica zapłacił wysoką cenę.

Oskarżony o czyny, których nigdy nie popełnił i przewinienia, których nigdy nie dokonał, publicznie spotwarzony, znieważony i poniżony - nie miał żadnej możliwości obrony, odjęte mu zostało prawo druku, jego stare książki wycofano z księgarń, nowe nie mogły się ukazać - rzecz zdawałoby się nie do pojęcia po wszystkich tragicznych doświadczeniach rządów totalnych, a jednak - niestety - prawdziwa: wybitny pisarz, twórca cennych wartości kulturalnych, cieszący się ogromnym zaufaniem i uznaniem wielu tysięcy czytelników, w pełni twórczych sił, został z dnia na dzień zepchnięty na margines życia publicznego, skazany na śmierć cywilną.

Z bólem żegnamy cię Pawle, w imieniu tych polskich pisarzy w Kraju i poza Krajem, którzy mogą i chcą powiedzieć, że byłeś "jednym z nas". Jednym z najlepszych, szczególnie godnym miłości, przyjaźni i najwyższego szacunku. Wiemy, że twoje dzieło pozostanie trwałe i żywe. Ale pozostanie równie twoja krzywda, ponieważ nie jest tylko twoją sprawą. Przerosła cię samego, stając się krzywdą najcenniejszych wartości narodowych.

Reszta niech pozostanie milczeniem.

26. Nabożeństwo w 3 niedzielę września 1970 r. w kościele św. Stanisława Kostki na Żoliborzu w Warszawie za poległych żołnierzy Okręgu Wołyńskiego AK ("Wołyńiaków") - połączone z wmurowaniem tablicy pamiątkowej Okręgu. Po południu modlitwy na grobach kolejnych Komendantów Okręgu płk. Bąbińskiego, ppłk. Kiwerskiego

i ppłk. Sturmberg-Rychtera na Powązkach (organizatorzy: W. Romanowski i żołnierze 27 DP AK). Nadto Msze św. za ppłk. Kiwerskiego, "Oliwę", odbywają się w kościele na Bema odprawiane przez kapelana 27 DP ks. Piotrowskiego. Nabożeństwa rocznicowe "Wołyńiaków" odbywają się regularnie w Warszawie i w Gdańsku.

27. Pielgrzymka żołnierzy Okręgu Kieleckiego AK na Jasnej Górze 26 sierpnia 1970 (organizatorzy: o. Jaskółkowski ZP, płk Zientarski, ppłk Polkowski).

28. Kontynuowanie przez gen. Abrahama i gen. Borutę akcji o uratowanie ponad 150 cmentarzy wojennych żołnierzy polskich na terenach wcielonych do ZSRR - w związku z barbarzyńskim zniszczeniem Cmentarza Orłąt Lwowskich w dniach 25 i 26 sierpnia 1971 r.

29. Wrzesień 1972 r. - początek regularnych zjazdów w Poznaniu pułków kawalerii dowodzonych w 1939 r. przez gen. Abrahama - połączonych z uroczystymi nabożeństwami za poległych żołnierzy Wielkopolskiej Brygady Kawalerii oraz z bezskutecznymi staraniami o odrestaurowanie pomnika 15 Pułku Ułanów.

30. Od roku 1972 kapelani WP pod przewodnictwem ks. bpa Sasinowskiego приступają do organizowania ogólnokrajowych pielgrzymek kombatanckich na Jasną Górę - w każdą drugą niedzielę września. W pielgrzymkach wrześniowych jak i majowych uczestniczy każdorazowo do 30 tysięcy wiernych.

31. Wzmoczenie starań Legionistów o renowację Kopca Niepodległości na Sowińcu w Krakowie, związanego z imieniem J. Piłsudskiego. Autorzy memoriału do władz: mjr Herzog i dr Korczyński oraz ppłk Bezeg i ppłk Mika.

32. W czerwcu 1974 r. audiencja u Prymasa Polski delegacji Żołnierzy Polski Walczącej: Kazimierza Moczarskiego, Józefa Rybickiego, Leopolda Kummanta, Wojciecha Ziemińskiego. Przedłożenie prośby o coroczne ogólnokrajowe pontyfikalne nabożeństwo w wigilię Powstania Warszawskiego - za wszystkich poległych i pomordowanych Żołnierzy Polski Podziemnej od roku 1939 po czasy ostatnie.

Pierwsze takie nabożeństwo odbyło się w związku z 30-leciem Powstania 31 lipca 1974 r. w Katedrze św. Jana. Zgromadziło ok. 10 tys. wiernych. Udało się zamieścić nekrologi w prasie. Na kościołach Stolicy i podwarszawskich ukazały się duże fotograficzne klepsydry. Mszę św. odprawił ks. prałat Baszkiewicz w zastępstwie wyznaczonego przez Ks. Prymasa biskupa Sasinowskiego, któremu uniemożliwiono wzięcie udziału w Modlitwie. Po nabożeństwie w obecności paru tysięcy wiernych złożono wielki wieniec z kotwicą AK na Grobie Nieznanego Żołnierza. Nabożeństwa powtarzane odtąd co roku - odprawiali: w 1975 - ks. bp Kraszewski, w 1976 - ks. bp Miziołek, w 1977 - ks. bp Dąbrowski. Nekrologów prasa już nie przyjmowała. Społeczeństwo zawiadamia się poprzez graficzne klepsydry rozklejane na wszystkich kościołach (organizatorzy: Żołnierze Polski Walczącej, W. Ziemiński).

33. W 35 rocznicę - 17 września 1974 r. w Katedrze św. Jana pierwsze, *zapowiedziane dużymi fotograficznymi klepsydrami (oraz na pogrzebie Melchiora Wańkowicza na Powązkach 14 września)*, nabożeństwo żałobne za poległych w walkach i pomordowanych żołnierzy WP i ich dowódców, generałów Skotnickiego, Kustronia, Włada, Bołtucia i Olszyń-Wilczyńskiego. W kazaniu ks. Jan Zieja mówił również o Tych, którym odebrano nawet prawo do śmierci żołnierskiej - którzy ponieśli śmierć męczeńską w Katyniu; mówił o potrzebie pojednania w prawdzie - rzeczywistych i uprawnionych przedstawicieli obu narodów (organizator W. Ziemiński).

KS. JAN ZIEJA: KAZANIE W ARCHIKATEDRZE
ŚW. JANA, WARSZAWA 17 WRZEŚNIA 1974 ROKU

(...) Dziś zebraliśmy się w świątyni Boga wszystkich narodów, żeby się modlić za poległych naszych żołnierzy.

Data 17 września tu coś znaczy. Jest to 35 rocznica dnia, w którym na walczącą Polskę uderzono ze Wschodu. Z gorzką pamięcią o tym fakcie, stoimy tu dziś w obliczu Boga. Jak mamy przeżyć tę rocznicę, zebrani tu w świątyni Bożej? Światła niech nam udzielą słowa jednego żołnierza polskiego, ciężko rannego w tamtych bojach:

"Zali tę, zionącą na wszystkich świat, przepaść zniszczenia i nienawiści zdołamy zasypać, jak faszyną, jedynie gruzem polskich ciał, pozbawionych ducha wyższego, niż zły duch, w przepaści się miotający? Czymś zasadniczo innym stać się musimy. Bo kto by chciał nienawiść i zło - złem zwalczać a nienawiścią - niech pamięta, że wielką nienawiść zwalczy tylko od niej większa, zaś wielkie zło może być pozarte jeno przez zło od niego większe.

Czy jednak, wbrew swojej naturze polskiej... zdołamy wytworzyć w sobie nienawiść i zło większe od tego, z którym tak krwawo walczyliśmy?

A jaki jest kres nienawiści i zła: czyliż, pożarłszy co pożreć mogą, same siebie w końcu nie pożerają?" (Eugeniusz Małaczewski: "Koń na wzgórzu").

Więc jakże mamy dziś przeżyć pamięć tego ciosu, niespodzianie zadanego nam ze Wschodu? Jak stanąć z tą pamięcią w obliczu Boga, Ojca wszystkich narodów?

Przecież my, chrześcijanie, gdy przystępujemy nie tylko do Komunii świętej, ale nawet do codziennego pacierza, mamy obowiązek przede wszystkim przebaczyć wszystkim tym, do których żywiłiśmy gniew, przebaczyć wszystkie krzywdy osobiście nam wyrządzone. Ale czy można mówić o tym, by jeden naród wybaczył drugiemu narodowi? Tak, to możliwe, ale my tu zebrani na nabożeństwie żałobnym, nie jesteśmy upoważnieni do podejmowania takich aktów.

Więc posłuchajmy jeszcze głosu tego samego żołnierza:

"Jeśli dotychczas zwyciężaliśmy zło, działo się to dlatego, że walczące z nami hordy przerastaliśmy zawsze o jakąś jedną piędź miłującego ducha, odmierzonego królewskim szponem Orła Białego. Lecz jeśli chcemy zwyciężyć zło wszystko, musimy wpieryw przeróść je duchem miłości o całe niebotyczne Tatry!"

"Przeróść duchem miłości o całe niebotyczne Tatry!"

Tak pisał żołnierz, nie kapłan, nie jakiś kapelan. To żołnierz, ciężko ranny w bitwach, wzywa nas do Miłości najwyższej.

A więc i do przebaczenia w duchu miłości. Do tego mamy dorastać jako pojedynczy ludzie i jako naród.

Dziś tu zebrani możemy chyba tylko to powiedzieć, że jesteśmy głęboko spragnieni pojednania się naszego narodu z tamtym narodem.

Ale stać się to może tylko w prawdzie. Mamy nadzieję, że kiedyś spotkają się uprawnieni przedstawiciele narodu polskiego z takimiż uprawnionymi przedstawicielami narodu rosyjskiego - i oba narody, stanąwszy w prawdzie wobec swych dziejów i wobec swej przyszłości - pojedną się. Do tej pory niczego takiego nigdy nie było. Nie było stanięcia w prawdzie. Dziś w bolesną 35 rocznicę ciosu otrzymanego ze Wschodu módlmy się o rychłe nadejście takiego dnia pojednania się w prawdzie, w duchu najwyższej Miłości.

Zanim do tego dojdzie - już teraz pamiętać musimy, że tam na wschodzie za Bugiem, nieco na północ żyje i pracuje naród litewski, który pragnie żyć w wolności i niepodległości i ma do tego prawo. A wprost na wschód żyje i pracuje naród biało-

ruski, który ma prawo do życia w wolności i niepodległości. A bardziej na południe żyje i pracuje naród, który dawniej nazywaliśmy narodem ruskim - a dziś nazywa się on narodem ukraińskim i ma on prawo do życia w wolności i niepodległości.

Trzeba to uznać i trzeba o tym pamiętać. Cieszymy się przecież, gdy się dowiadujemy, że jakieś plemię afrykańskie czy południowo-amerykańskie - nawet nie tak bardzo liczne - uzyskuje prawo do pełnej wolności i niepodległości państwowej.

Jakże moglibyśmy zapomnieć o tych najbliższych nam narodach, z którymi niegdyś żyliśmy w jednej Rzeczypospolitej, która pod koniec swych dziejów nazywała się Rzeczpospolitą Obojga Narodów, a w dążeniach swych najlepszych synów naprawdę taką chciała być! Dziś nazwalibyśmy ją Rzeczpospolitą Czworka Narodów. Nie chodzi tu nam o przywracanie minionych struktur politycznych, ale o uszanowanie rzeczywistości, wynikającej stąd, że Bóg nasz jest Bogiem wszystkich narodów i każdemu narodowi daje prawo do wolności i rozwoju. To prawo uznać i w myśleniu naszym oraz w działaniu na co dzień do niego się stosować - jest naszym obowiązkiem. Modląc się dziś za dusze naszych poległych i pomordowanych żołnierzy, modlimy się też o dzień prawdy, wolności i pojednania nie tylko dla nas, ale i dla naszych braci Litwinów, Białorusinów i Ukraińców, o wolność dla wszystkich narodów świata, dla wszystkich ludzi, jak to jest w intencjach ogłoszonego przez Rzym jubileuszu.

Za chwilę będzie na ołtarz ofiarowanie chleba i wina - a potem misterium ofiary Chrystusowej za zbawienie całego świata.

Prośmy Boga, by do Ofiary krzyżowej Jezusa Chrystusa raczył włączyć wszystkie cierpienia ludzkie i przyjął je za zbawienie wieczne całego świata i za upragnione na ziemi królestwo prawdy, pokoju, sprawiedliwości i miłości.

34. 28 października 1974 r., w 35 rocznicę aresztowania Stefana Starzyńskiego - ks. bp Miziołek odprawił Mszę św. w Katedrze św. Jana. Podczas uroczystości złożenia wieńca na symbolicznym grobie Prezydenta na Powązkach, przemawiał wiceprezydent Julian Kułski i mec. Siła-Nowicki (organizator W. Ziemiński - w kilka dni później siłą zabrany z pracy przez SB do Pałacu Mostowskich gdzie "ptk Szczerbiński z MSW" próbował go, bezskutecznie, zastraszać).

35. 6 stycznia 1975 r. w Warszawie w czasie żołnierskiego oplatka Prymas Polski wypowiedział znamienne słowa: "mury Katedry są wolne" - czekają na tablice epitafijne Tych, którym Polska swą wielkość zawdzięcza.

**PRZEMÓWIENIE J. EM. KS. KARDYNAŁA KAROLA WOJTYŁY
NA OPLATKU LEGIONOWYM W KRAKOWIE
W DNIU 25 STYCZNIA 1975 ROKU**

Panie Generale, moi Państwo, Legioniści!

Przyszedłem na Wasze zaproszenie z wielką radością i równocześnie z poczuciem szczególnej powinności, powiedziałbym nawet więcej, szczególnego długu, który cała Polska, cały Naród, młodsze pokolenie - ja się także zaliczam do pokolenia młodszych od Was Panowie, zwłaszcza od Was Kombatantów pierwszej wojny światowej, zwłaszcza Legionów. Otóż młodsze pokolenia zaciągnęły długi. Przybywając tutaj na to doroczne spotkanie, na ten Oplatek, zawsze przybywam w poczuciu długu, o którym trzeba pamiętać i który trzeba sukcesywnie, z pokolenia na pokolenie spłacać.

(...) Dlatego te wszystkie spotkania z Wami Czcigodni Panowie, cenimy sobie na wagę złota. To jest żywa historia - żywa historia, chociaż dzisiaj zepchnięta w cień, traktowana zupełnie na marginesie, tym' nie mniej żywa, jak kamień tej wspaniałej

budowli, którą Naród Polski - Ojczyzna nasza, wznosi na przestrzeni 1000 lat, kształtuje swoją tożsamość, dowodząc z pokolenia na pokolenie, że tej tożsamości nie da się zetrzeć z powierzchni Europy.

Mówię o tym jako biskup. Wiecie dobrze, że dla Kościoła w Polsce, Ojczyzna - Naród, jego dzieje są również treścią jego postąnnictwa, że dwie rzeczywistości: Kościół i Ojczyzna, zrosły się bardzo głęboko w duszy wszystkich Polaków, w duszy polskiego duchowieństwa, w duszy polskiego Episkopatu: że tym dziedzictwem żyjemy dzisiaj również (...) wyrosli z tego, co się tutaj - co się zaczęło tutaj.

Oczywiście zaczynało się wszędzie w Polsce, ale w sposób szczególny zaczęło się właśnie tutaj pod Wawelem, gdzie historia Polski została napisana najwymowniej, gdzie ją każdy czyta do dzisiaj, przyjeżdżając, skądkolwiek by przybywał, czyta ją w całej wielkości, w jej dziejowym profilu, w integralności. Tu się to zaczęło, to tu była kolebka. Dlatego dobrze, że się tutaj przy tej kolebce spotykacie na Opatku, bo to jest KRAKÓW, dom rodzinny całego tego czynu wojskowego, który doprowadził do odzyskania Niepodległości, po latach niewoli, drugiej Rzeczypospolitej; który trwa i nie może być wyrwany z naszej obecnej rzeczywistości.

Dobrze że się tu spotykacie, dobrze, że strzeżecie tych wszystkich śladów i tej rocznicy 6-go sierpnia i tej drogiej sercu Polaka trumny MARSZAŁKA i tego postumentu na dawnej granicy pod Michałowicami, którą niegdyś przekraczały pierwsze oddziały Wojska Polskiego, zdecydowane by walczyć o Niepodległość. Dobrze, że tego wszystkiego strzeżecie, pilnujecie, bo to są skarby narodu, to jest nasze wspólne dziedzictwo; należą do WAWELU, należą do skarbcza pamiątek narodu, tak jak wszystko, co się w KRAKOWIE, a zwłaszcza w tym królewskim Wawelu znajduje...

Tego też Wam życzę, bo to jest na pewno Wasze najgorętsze życzenie, dlategoście szli, na polach bitew przelewali swoją krew za Ojczyznę, żeby ci, co po Was przyjdą zostali sobą, zachowali to wszystko co należy do istoty polskości, do polskiej duszy, do historii polskiej, całej spuścizny dziejów, żeby tym zostali na coraz dalsze pokolenie.

36. 7 kwietnia 1975 r. delegacja Żołnierzy Rzeczypospolitej (gen. Mieczysław Boruta-Spiechowicz, gen. dr Roman Abraham, dr Antoni Pajdak, ppłk Henryk Bezeg, red. Wojciech Ziemiński) w czasie audiencji przekazują Prymasowi Polski powiększoną kopię obrazu Matki Boskiej Kozielskiej, oraz przedstawiają projekty Tablic Pamięci Narodowej: "Orląt Lwowskich" i Marszałka J. Piłsudskiego.

**PIERWSZA W POLSCE PUBLICZNA INTRONIZACJA
OBRAZU MATKI BOSKIEJ KOZIELSKIEJ
PATRONKI II KORPUSU GEN. ANDERSA**

W ostatnią niedzielę kwietnia 1986 r. w kościele św. Karola Boromeusza na Starych Powązkach w Warszawie odbyła się uroczystość poświęcenia i umieszczenia w głównym ołtarzu wizerunku Matki Boskiej Kozielskiej - Matki Boskiej Zwycięskiej, Patronki Żołnierzy II Korpusu gen. Andersa. Obraz ten, pędzla p. Anny Grabskiej - stanowiący powiększoną replikę płaskorzeźby wykonanej w obozie jenieckim w Kozielsku przez por. Tadeusza Zielińskiego - został jako wotum Żołnierzy Rzeczypospolitej przekazany Ks. Prymasowi Stefanowi Wyszyńskiemu przez gen. Romana Abrahama, gen. Mieczysława Borutę-Spiechowicza, ppłk. Henryka Bezega i min. Antoniego Pajdaka (dziś już nieżyjących) oraz Wojciecha Ziemińskiego. (15 marca 1986 r. Prymas Pol-

ski kard. Józef Glemp wydał Dekret lokujący wizerunek Matki Bożej Kozielskiej w powązkowskiej świątyni).

Celebransami byli ks. prałaci: Teofil Bogucki, Bernard Niestony, Stefan Niedzielak - miejscowy proboszcz, który wygłosił historyczne, wzruszające kazanie o losach Polaków na Wschodzie podczas ostatniej wojny, o zbrodni katyńskiej, o historii Obrazu a także o Walerym Łukasińskim - patronie więźniów politycznych.

Po Mszy św. polowej odprawionej pod Krzyżem Poległych na Wschodzie, została odstonięta przez Antoniego Pajdaka i Wojciecha Ziemińskiego tablica pamięci narodowej dedykowana w dwusetlecie urodzin majorowi WP Walerianowi Łukasińskiemu - największemu męczennikowi sprawy Niepodległości, więzionemu przez Rosjan ponad 45 lat, aż do śmierci, w Szlisselburgu. Poświęcone także zostały kolejne epitafia oficerów zamordowanych w Katyniu.

37. 12 maja 1975 r. - w 40-lecie zgonu Józefa Piłsudskiego nabożeństwo w Katedrze św. Jana - pierwsze od 1939 r. ogłoszone wielkimi klepsydrami - stało się wielogodzinną uroczystością kilkunastu tysięcy mieszkańców Stolicy. Przed prezbiterium wystawiono tablicę Marszałka i tablicę "Orląt Lwowskich". Wokół tablic wartę honorową pełnili najstarsi i najgodniejsi żołnierze i obywatele Rzeczypospolitej. Trzech generałów Września, dowódcy pułków, najstarsi Legioniści, dowódcy okręgów AK i oficerowie sztabowi, ostatni przedstawiciele władz cywilnych RP i Polski Podziemnej; obecnych tysiące oficerów i żołnierzy - i tysiące szlochających prostych ludzi. Katedrę z trudem zamykano tego dnia o godz. 22.00 (organizatorzy: Żołnierze Polski Walczącej, W. Ziemiński - gł. koordynator).

38. Sierpień 1975 r. Odnowienie przez Żołnierzy Polski Walczącej grobów żołnierskich na Cmentarzu 1920 r. w Radzyminie.

39. "W Wigilię 55 rocznicy wielkiej ofiary i chwały Oręża Polskiego Msza św. za poległych obrońców Ojczyzny w kościele św. Krzyża" (tekst klepsydr rozwieszonych na kościołach Warszawy). Składanie kwiatów na Grobie Nieznanego Żołnierza i na żołnierskich mogiłach 1920 r. jak przed 5 laty (organizatorzy: Żołnierze Polski Walczącej, W. Ziemiński).

40. Uroczyste nabożeństwo na Jasnej Górze 15 sierpnia 1975 r. Złożenie wotywnego ornatu z emblematami Virtuti Militari. Pierwszą Mszę św. w tym ornatcie odprawił J. Em. Prymas Polski za Ojczyznę i poległych jej obrońców (ornat fundacji por. A. Piątkowskiej).

41. Staraniem gen. Abrahama, gen. Boruty, o. Rakoczego i red. Ziemińskiego - w czwartą rocznicę zburzenia Cmentarza Obrońców Lwowa - 26 sierpnia 1975 r. na Jasnej Górze uroczyste poświęcenie wmurowanej w Kaplicy M. B. Częstochowskiej tablicy "Orląt Lwowskich". Tablicę poświęcił Prymas Polski wraz z ks. bp. Rubinem, ks. bp. Gulbinowiczem i ks. bp. Kraszewskim, w obecności przeora klasztoru, ojców Studzińskiego i Rakoczego oraz licznie zebranych Żołnierzy Rzeczypospolitej. Wartę honorową pełnili generałowie Boruta-Spiechowicz i Roman Abraham. W czasie obiadu wobec zgromadzonego Episkopatu Polski i ojców Paulinów gen. Abraham raz jeszcze w dłuższym przemówieniu wyraził żołnierskie podziękowanie Prymasowi Polski.

42. Tegoż dnia - wydanie przez obu Generałów Apelu do Żołnierzy WP wszystkich formacji, Legionistów, Peowiaków, Powstańców Wielkopolskich i Śląskich, Żołnierzy Polski Walczącej - o składanie w Jasnogórskim Skarbcu Pamięci Narodowej jako wotum pamiętek żołnierskich, świadczących o zmaganiach i walkach niepodległościowych w ostatnim wieku.

43. Memoriał Generałów Boruty i Abrahama do rządów USA, W. Brytanii, Francji i Kanady oraz do Sekretarza Generalnego ONZ i L. Breżniewa w sprawie pogwałcenia przez ZSRR konwencji o wojennych grobach - o odrestaurowanie Cmentarza Lwowskiego, na którym spoczywały również zwłoki poległych tam w latach 1918-1920 żołnierzy i lotników amerykańskich, francuskich, kanadyjskich i angielskich. Do pisma dołączono dokumentację fotograficzną barbarzyńsko zniszczonego Cmentarza Orląt.

44. Uznanie przez Generałów i najstarszych dowódców WP jasnogórskiego duszpasterza kombatantów - o. Eustachego Rakoczego, ZP - honorowym kapelanem Żołnierzy Rzeczypospolitej.

45. W ramach wrześniowych pielgrzymek kombatantów organizowanych pod przewodnictwem ks. bpa Sasinowskiego i księży kapelanów - ogólnokrajowa Pielgrzymka Kawalerii. Złożenie proporców wszystkich pułków jazdy polskiej i urny z pobojowisk (organizatorzy: ks. prałaci Karłowicz i Baszkiewicz oraz płk Stempkowski).

46. W 50 rocznicę sprowadzenia prochów Nieznanego Żołnierza - z Cmentarza Obrońców Lwowa do Stolicy - uroczyste nabożeństwo w Katedrze św. Jana, połączone z poświęceniem wmurowanej w Katedrze kolejnej tablicy "Orląt Lwowskich". Kazanie wygłosił i poświęcił tablicę J. Em. Prymas Polski w asyście ks. bpa Kraszewskiego i ks. bpa Modzelewskiego. Wartę honorową pełnili gen. Boruta i gen. Abraham (organizatorzy: o. Rakoczy, red. Ziemiński).

47. W 50 rocznicę założenia Grobu Nieznanego Żołnierza - 2 listopada 1975 r. poświęcenie tablicy ku czci Nieznanego Żołnierza w kościele oo. Paulinów w Warszawie (organizatorzy: o. Rakoczy, red. Ziemiński - fundacja por. Piątkowskiej).

HONOROWA ROCZNICA WOJSKA POLSKIEGO

W Dzień Zaduszny, 2 listopada 1975 r., minęło 50 lat od złożenia prochów Nieznanego Żołnierza w grobowcu na Placu J. Piłsudskiego. Wydarzenie to upamiętnia stalowa tablica w Kościele oo. Paulinów przy ul. Długiej w Warszawie - odstonięta w Kaplicy Królowej Polski przez gen. Mieczysława Borutę-Spiechowicza i gen. Romana Abrahama. Na tablicy wyryto napis:

+ Tym, co rzucali w polską glebę

Wolnej Polski siew, Boże ziarna, własną krew -

Wieczny odpoczynek racz dać Panie...

Niżej umieszczono Krzyż Virtuti Militari oraz Krzyż Walecznych z 1920 roku (oba te symbole żołnierskiego męstwa i walk o Niepodległość zdobyły przed wojną kraty grobowca) - i słowa: W 50-lecie złożenia w Panteonie Chwały Narodu prochów NIEZNANEGO ŻOŁNIERZA z Cmentarza Orląt Lwowskich, Warszawa 1925 - 2 XI - 1975.

Dwa dni wcześniej Prymas Polski kard. Stefan Wyszyński poświęcił w Katedrze Świętojańskiej tablicę pamięci Orląt Lwowskich w obecności obu Generałów (dowodzili oni oddziałami pierwszej obrony Lwowa w dniach 1-22 listopada 1918 r.). W ten sposób Kościół i Żołnierze Rzeczypospolitej uczcili poległych Obrońców Ojczyzny.

Przed 50 laty, w tejże Katedrze Świętojańskiej, przy trumnie Nieznanego Żołnierza stanęła cała Rzeczpospolita. Prezydent, posłowie, ministrowie, generalicja, poczty sztandarowe wszystkich pułków... Podczas uroczystej Mszy św. odprawionej przez Aleksandra Kakowskiego, kazanie wygłosił prałat Antoni Szlagowski (późniejszy arcybiskup):

"(...) Kto jesteś ty? nie wiem. Gdzie dom twój? nie wiem. Kto twoi rodzice? nie wiem i wiedzieć nie chcę i wiedzieć nie będę, aż do dnia sądnego. Wielkość twoja w tem, żeś nieznaną.

W bratniej, wspólnej mogile zagubił imię, zagubił rodzinę, spadło z niego, co osobiste, z grobu narodził się na nowo, z grobu, gdyby z żywota matki-ziemi, wyszedł nieznaną, zapomnianą, bezimienną.

A gdy wstał, wziął w siebie wszystkie trudy i wszystkie cierpienia, wszystkie rany i wszystkie śmierci tych tysięcy, co walczyły na polach bitew, co zmagaly się w tytanicznych bojach, co zastygły w obliczu śmierci pod Lwowem i pod Wilnem i pod Warszawą. Z nim razem i w nim samym wyszły one ze swych mogił te tysiące poległych za Ojczyznę, ten szary gmin żołnierski, niezliczony, nierozpoznany, nieoptakany.

I wszystko, czego dokonali oni, wzięteś w siebie ty - wszystką krew ich ofiarną z własnych żył wytoczyłeś ty i po wszystkich pobojowiskach i rubieżach na wschodzie i na zachodzie razy tysiące konateś, umierałeś ty, żołnierzu nieznaną, bezimienną.

(...) Czemże na Boga jesteś, szary żołnierzu, nieznaną, bezimienną? Ty jesteś odwieczny geniusz bojowy Narodu, zowiesz się Męstwo, ty jesteś niespożyta, niezmierzona moc ideałów narodowych, zowiesz się Poświęcenie. Ty jesteś wszechwycięska niepodległość ducha narodowego, zowiesz się Wolność. (...)

48. W 5-lecie tragicznych wydarzeń na Wybrzeżu, Mszę św. w kościele oo. Paulinów w Warszawie - za poległych w Grudniu 1970, odprawił o. Rakoczy (organizator W. Ziemiński).

49. Uroczystości w 30-lecie śmierci Wincentego Witosa. 28 grudnia 1975 r. w Katedrze św. Jana w Warszawie Mszę św. celebrował Kardynał Wojtyła. Kazanie wygłosił Prymas Polski, który też poświęcił wmurowaną tablicę epitafijną Witosa. Liczne delegacje BCh z całego kraju (organizator płk Kamiński, komendant BCh).

50. 3 maja 1976 r. - inauguracja obchodów przygotowania Jubileuszu 600-lecia Sanktuarium Jasnogórskiego. Złożenie Królowej Korony Polskiej przez najstarszych Żołnierzy Rzeczypospolitej wotów: pełnych Insygniów Orderu Wojennego Virtuti Militari oraz Srebrnych i Złoty Krzyży VM generałów i dowódców WP i AK - Boruty-Spiechowicza, Abrahama, Jagmina-Sadowskiego, Czyżewskiego, Stempkowskiego, Niepokólczyckiego oraz ks. gen. Wituckiego z Francji.

Podczas centralnego nabożeństwa na klasztornym szczycie w obecności całego Episkopatu Polski oraz kilkuset tysięcy wiernych - przy dźwiękach Hejnału WP - wota pobłogosławił J. Em. Prymas Polski. Raport Bogurodzicy złożył w imieniu Żołnierzy Rzeczypospolitej gen. Abraham. Po Mszy św. nadanie przez generałów Borutę i Abrahama Prymasowi Polski i Metropolicie Krakowskiemu pierwszych medali PRO FIDE ET PATRIA (organizatorzy: o. Rakoczy, red. Ziemiński).

PEŁNE INSYGNIA ORDERU WOJENNEGO VIRTUTI MILITARI - KRÓLOWEJ KORONY POLSKIEJ

W Częstochowie, 3 maja 1976 roku, podczas uroczystości ku czci NMP Królowej Korony Polskiej, inaugurujących ogólnonarodowe obchody Jubileuszu 600-lecia Sanktuarium Jasnogórskiego - a w 185 rocznicę wiekopomnej Konstytucji z 1791 roku, w obronie której inicjatywa stworzenia Orderu Virtuti Militari powstała - u Tronu Bogurodzicy stanęli najstarsi z żyjących w Kraju dowódcy Wojsk Polskich II Rzeczypospolitej, by w historycznym akcie hołdu i wdzięczności ofiarować Jasnogórskiej Hetmance

pełne Insygnia Orderu Wojennego Virtuti Militari: Krzyża Wielkiego, Krzyża Komandorskiego, Krzyża Kawalerskiego, Krzyża Złotego i Krzyża Srebrnego.

Przed uroczystą Mszą Świętą pontyfikalną, gen. Mieczysław Boruta-Spiechowicz, występując w imieniu ostatnich Dowódców Grup Operacyjnych w Kampanii Wrześniowej, generała Romana Abrahama, generała Jana Jagmina-Sadowskiego i własnym - jako mandatariusz na Kraj z upoważnienia Kanclerza Kapituły Zgromadzenia Kawalerów Orderu Wojennego Virtuti Militari RP (ś.p. gen. Kazimierza Sosnkowskiego) - w obecności dostojnego Episkopatu Polski i wysłannika Ojca Świętego J. E. abpa L. Poggi, poprosił w krótkim żołnierskim meldunku J. Em. ks. Stefana kard. Wyszyńskiego, "Polski Wielkiego Prymasa i Interrex", o zgodę na złożenie Matce Bożej Częstochowskiej pełnych Insygniów Orderu Virtuti Militari, oraz własnych wotów dziękczynnych, Krzyży Virtuti Militari zdobytych przez generałów w bojach o Wolność, Całość i Niepodległość Ojczyzny.

W obecności ponad 100 tysięcy wiernych, duchowieństwa, Episkopatu Polski, generałów WP II Rzeczypospolitej - koncelebrowanej Mszy Świętej na szczycie Jasnogórskiego Klasztoru przewodniczył Księżę Biskup Krakowski J.Em. kard. Karol Wojtyła. Współcelebransami byli J. E. abp Baraniak z Poznania i J. E. bp Sikorski z Płocka oraz Duszpasterz Polonii, J.E. bp Władysław Rubin..

W trakcie nabożeństwa, przed ofiarowaniem, odbyła się ceremonia złożenia na Ołtarzu Insygniów VM, a także Krzyży Virtuti - wotów dziękczynnych generałów. W imieniu generalicji najstarszy dowódca Jazdy Polskiej generał dr Roman Abraham złożył rycerski raport:

"Bogiem Stawiona Maryjo, Królowo Korony Polskiej!

W pierwszym roku Jubileuszu Twej Macierzyńskiej 600-letniej Obecności w Jasnogórskim Sanktuarium - stajemy przed Tobą w kornym ordynku z modlitwą i synowską prośbą:

Zwycięska Bogurodzico, racz przyjąć dzisiaj hołd rycerskich wotów żołnierskiej cnoty - Insygniów Wielkiego Krzyża Orderu Virtuti Militari, które składamy w imieniu zastępów obrońców Ojczyzny wspierany przez sześć wieków Twoją Opieką i Mocą. Nasze wota są symbolami ojczyńskiej Wiary praocjów, godłem dożgonnej wierności Polsce, krwią i honorem znaczonej.

Regina Poloniae - byłaś i jesteś naszą Opoką i Tarczą, Hetmanką i Orędowniczką, tak w latach najwyższej chwały jaki i potopów niewoli. Ilekroć wróg usiłował zdeptać Wolność naszej Ziemi, stawiałaś się Wskrzesicielką Narodu Polskiego, wskazując mu drogę odrodzenia.

Racz przyjąć, Jasnogórska Pani, te najwyższe Insygnia żołnierskiego obowiązku, honoru i cnoty. Wejrzyj Matczynym okiem na tysięczne mogiły najwierniejszych Twoich i Polski Synów, tych którzy swoją Virtute Militari - Poloniam restituerunt. Niechaj ofiara ich przelanej krwi wyjedna im Królestwo Twego Syna, a nam życie w pełnej wolności i wzniosłej suwerenności.

Regina Poloniae - my Legioniści, Obrońcy Lwowa, Powstańcy Wielkopolscy, Śląscy, uczestnicy walk o Niepodległość z lat 1919-1920, żołnierze Wielkiego Września, wszystkich frontów II wojny światowej i Armii Krajowej - Polski Podziemnej - jesteśmy przy Tobie, pamiętamy, czuwamy!"

Przy dźwiękach granego przez trębaczy hejnału Wojska Polskiego złożone Jasnogórskiej Królowej orderu pobłogostawił Prymas Polski. Podczas homilii przypomniał on szczególną opiekę, jaką na przestrzeni wieków Najświętsza Maria Panna otaczała Rzeczpospolitą i wierzący Naród Polski, wzywając aby w dobie wzmagającego się sta-

le nacisku wojującego ateizmu państwowego, gnębienia religii, otaczać Królową Polski tym większą opieką, walcząc o podstawowe, zasady moralne, religijne i narodowe. Symboliczny akt złożenia Matce Bożej Insygniów najwyższego polskiego orderu cnoty wojennej ma głębokie znaczenie - raz jeszcze potwierdził wielką prawdę, że katolicyzm i polskość stanowią nierozdzielalną jedność. Na zakończenie uroczystości pielgrzymi odśpiewali "Boże, coś Polskę" i "Rotę".

Po nabożeństwie zostały wręczone, wybite na ten dzień, pierwsze Medale "Pro Fide et Patria". Otrzymali je Kardynałowie S. Wyszyński i K. Wojtyła, najstarsi Generałowie WP żyjący w Kraju oraz kilku zasłużonych w służbie Bogu i Ojczyźnie Żołnierzy Rzeczypospolitej oraz ich Kapelan.

51. 29 czerwca 1976 r. - nabożeństwo w kościele oo. Dominikanów w Warszawie za poległych w 1956 roku mieszkańców Poznania. Koncelebrowaną Mszę św. odprawili o. Krzysztof Kasznica, o. Jacek Salij i ks. Stanisław Małkowski (organizator W. Ziemiński).

O. JACEK SALIJ, OP: INTENCJA MSZY ŚW. W 20 ROCZNICĘ POWSTANIA POZNAŃSKIEGO - KOŚCIÓŁ ŚW. JACKA W WARSZAWIE

W czasie obecnej Mszy św. modlić się będziemy za robotników, którzy 20 lat temu zginęli w Poznaniu. Każda Msza święta jest aktem wiary: my nie możemy i nie chcemy czynić z niej co innego niż akt wiary. W Kościele Bożym jest taki obyczaj, że szczególnie gorąco modlimy się za tych zmarłych, którzy odeszli z tego świata niespodziewanie, za tych, którzy nie zdążyli zamknąć swych ziemskich rachunków, nie zdążyli przed śmiercią pojednać się ostatecznie z Bogiem i z bliźnimi. Ludzie, którzy 20 lat temu zginęli na ulicach Poznania, zginęli niespodziewanie. Módlmy się więc za nich szczególnie gorąco, aby Dobry Bóg raczył ich przyjąć do wiekistej wspólnoty pokoju i miłości. Módlmy się tym bardziej, że przecież ich śmierć przyniosła owoce dla nas wszystkich.

Jeszcze o jedną rzecz się módlmy. Od lat przyjęło się w naszej Ojczyźnie, że podczas modlitwy za tych, którzy zginęli za naszą wspólną sprawę, ludzie modlą się zarazem o to, aby już nigdy więcej Polacy nie musieli przelewać swojej krwi. Matka Ojczyzna jest matką, której drogą jest życie każdego syna i każdej córki. Matka Ojczyzna potępia każdego, kto by lekkomyślnie wystawiał życie jej dzieci na niebezpieczeństwo. W sprawie ludzkiego życia Matka Ojczyzna jest wyjątkowo skąpa. Tylko w jednym wypadku Ojczyzna dopuszcza, a nawet żąda ofiary z życia: jeśli alternatywą miałyby być hańba. Wówczas Ojczyzna, podobnie jak matka synów machabejskich, żąda od swych dzieci nawet męczeństwa - jeśli ono potrzebne. Dlatego też módlmy się dziś o sprawiedliwość, o braterstwo, o prawdę w naszej Ojczyźnie, o to żeby szanowano naszą ludzką godność: bo to jest warunek niezbędny, żebyśmy mogli spokojnie żyć w Ojczyźnie ziemskiej i dążyć do Ojczyzny niebieskiej.

I jeszcze jedno. To co się tutaj dzieje na Ołtarzu, to jest tajemnica miłości absolutnej. Dlatego jeśli ktokolwiek z was tu obecnych nosi w swym sercu nienawiść do kogokolwiek, niech lepiej stąd wyjdzie i nie kala naszej świętej wspólnoty. Pamiętajmy i nie zapominajmy o tym, że Chrystus Pan nasz Zbawiciel, do którego teraz zbliżamy się szczególnie, głosił miłość do wszystkich i modlił się nawet za tych, którzy Go mordowali.

52. 31 sierpnia i 1 września 1976 r. - manifestacyjne uroczystości pogrzebowe śp. gen. Romana Abrahama w Katedrze św. Jana z udziałem ks. bpa Kraszewskiego i we Wrześni z udziałem Prymasa Polski oraz ks. bpa Musiela, duchowieństwa i wielu setek Towarzyszy Broni, Lwowiaków i Kawalerzystów (organizatorzy: o. Rakoczy, red. Ziemiński, rtm. Wołyński).

Jednocześnie uroczyste Msze św. za spokój duszy gen. Abrahama zorganizowane przez Lwowiaków, odprawione zostały 1 września w Katedrze Wrocławskiej (ks. abp Gulbinowicz) oraz 17 września - w Mieście Zawsze Wiernym - w Katedrze Lwowskiej.

53. Wrześniowa pielgrzymka na Jasną Górę - organizowana przez kapelanów pod znakiem "Piechoty WP". Złożenie Votum - Tarczy z odznakami wszystkich pułków piechoty WP oraz urny z pobojożyci (organizatorzy: ks. prałaci Karłowicz i Baszkiewicz oraz płk Zientarski).

54. Uroczysta Msza św. w przepelnionej Katedrze św. Jana w dniu Święta Niepodległości, 11 listopada 1976. Wszystkie nabożeństwa rocznicowe urządzane w Stolicy skupiają w ostatnich latach coraz liczniejsze tysiące wiernych. To samo dzieje się w Kraju - w Krakowie, w Łodzi, we Wrocławiu, w Poznaniu, w Lublinie, w Gdańsku. (Bezpośrednio po nabożeństwie w Warszawie - próba aresztowania organizatora W. Ziemińskiego).

55. W 35 rocznicę śmierci Marszałka Śmigłego-Rydza 1 grudnia 1976 r. - uroczyste nabożeństwo w kościele św. Krzyża w Warszawie. Kazanie ks. Zieji (organizator W. Ziemiński).

56. 22 stycznia 1977 r. tradycyjne nabożeństwo w kościele św. Krzyża w rocznicę Powstania Styczniowego - rozwieszono na kościołach Warszawy fotograficzne klepsydry z Orłem zrywającym się spod Krzyża do lotu. Kazanie o kulcie powstańców do M. B. Częstochowskiej wygłosił o. Rakoczy. W 1976 roku wzruszające kazanie o Testamencie Powstańców wygłosił proboszcz ks. Hempel (organizator W. Ziemiński).

57. 6 marca 1977 r. nabożeństwo w kościele św. Krzyża w 45-lecie zgonu pierwszego Biskupa Polowego - ks. Bandurskiego. Przewodniczył koncelebrze i homilię wygłosił ks. bp Kraszewski (organizator W. Ziemiński).

58. W 35 rocznicę zwycięstwa pod Monte Cassino 18 maja 1977 r. - poświęcenie przez Prymasa Polski w kaplicy Pałacu Arcybiskupów Warszawskich (Miodowa) kopii cudownego obrazu M. B. Częstochowskiej w "orderowym płaszczu hetmańskim". Wystawienie Obrazu w kościele oo. Paulinów gdzie Mszę św. odprawił ks. bp Kraszewski. Po trzech dniach uroczyste wniesienie Obrazu na Jasną Górę podczas dorocznego Apelu Obrońców Honoru i Ojczyzny. W czasie uroczystości poświęcenia Obrazu, w imieniu Żołnierzy Rzeczypospolitej dziękował Prymasowi Polski płk Pluta-Czachowski "Kuczaba" oraz o. Adam Studziński, kapelan II Korpusu PSZ. Na Jasnej Górze modlitwom przewodniczył ks. bp Franciszek Musiel i o. Eustachy Rakoczy. W Sali Rycerskiej przed Matką Bożą w orderowym płaszczu hetmańskim ponowili przysięgę wierności Bogu i Ojczyźnie Żołnierze Niepodległości. Przemawiał gen. Boruta-Spiechowicz, najstarszy "rangą i dowodzeniem" żołnierz RP. Obraz fundowała por. Antonina Piątkowska dla uczczenia pamięci zamordowanego w Oświęcimiu syna śp. Romana Wierzbickiego, żołnierza ZWZ-AK. Swoje znaki pułkowe i odznaczenia na "płaszcz hetmański" złożyli ci, którzy o Wolną, Całą i Niepodległą niezłomnie walczyli (organizatorzy: o. Rakoczy, red. Ziemiński, rtm. Wołyński).

UROCZYSTA INTRONIZACJA M.B. W PŁASZCZU HETMAŃSKIM

Jasna Góra - niedziela, słoneczny dzień 22 maja 1977 roku. U stóp pomnika księdza Kordeckiego żołnierską pielgrzymkę przywitał gen. Mieczysław Boruta-Spiechowicz, senior żyjących jeszcze najstarszych dowódców Września 1939 roku. Do blisko 10-tysięcznej rzeszy kombatantów-pielgrzymów Generał powiedział m.in.: "Otoczeni jesteśmy światem kłamstwa i zgiętych służalczo karków, to jest światem, którym gardzimy. (...) Dusimy się wszyscy w tym morzu zła, nienawiści i zakłamania. W tych warunkach Polska potrzebuje wzoru - ludzi o twardych karkach, mocnym kręgosłupie, takich, którzy potrafią zdobyć się na: WARA! i brutusowskie: »MILCZ, CEZARZE!« Pamiętajcie, że ludzie trwożliwi bywają okrutni. Stara Wiaro! - Żołnierze wielu bitew, więzień i obozów! Nadstawiacie swoje twarde karki i szlusujcie do kolumny, która zwolna zbliża się do kresu wędrówki, płacąc do końca daninę, jaką Polak płacić winien w latach dla Narodu trudnych. My, plemię Lechitów, gardzimy życiem, jeżeli by to życie miało nas pozbawić wolności i niepodległości (...) A Ty, Pani nasza i Królowo Polski spójrz taskawym okiem na tę brać żołnierską, która zawsze wierna, na kolanach prosi: ulituj się nad ludem Twym i nad »Starą Wiarą«, która trwa pełna uwielbienia i miłości."

Przy dźwiękach marsza generalskiego delegacja w mundurach wojskowych wniosła na ramionach w mury jasnogórskiej świątyni kopię obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w płaszczu hetmańskim. Postawiono ją w Bazylice na głównym ołtarzu. Przy tym obrazie odprawiona została Msza święta, podczas której kazanie na temat znaczenia Jasnogórskich Ślubów Narodu wygłosił ks. bp Franciszek Musiel, sufragan częstochowski.

Po latach, z obrazu Bogarodzicy w płaszczu hetmańskim sporządzona została wierna kopia, która w ramach misji świętych od grudnia 1996 r. nawiedza kościoły oraz kaplice garnizonowe Wojska Polskiego. Peregrynacja ta, łącznie z misjami prowadzonymi na terenie diecezji wojskowej, będzie trwała do 2000 roku, przelomowego wejścia w III Millenium Chrześcijaństwa.

59. Wrześniowa pielgrzymka kombatantów na Jasną Górę w roku 1977 zgromadziła 40 tysięcy żołnierzy Armii Krajowej, pod przewodnictwem ks. bpa Sasinowskiego i kapelanów. W imieniu Gospodarzy powitał Pielgrzymów o. Rakoczy i przekazał słowa Prymasa Polski. Kazanie wygłosił ks. Sikorski, kapelan AK. Złożono votum (organizatorzy: księża kapelani i liczni żołnierze AK z płk. Zientarskim, ppłk. Polkowskim i mjr. "Szarym").

60. Z inicjatywy śp. gen. Romana Abrahama i gen. Boruty-Spiechowicza - opracowanie przez płk. "Kuczabę", ppłk. Bezega, płk. Kamińskiego i red. Ziemińskiego projektu Statutu Wotywnego Skarbcza Pamięci Narodowej w Sanktuarium Jasnogórskim i przedłożenie Episkopatowi na ręce Prymasa Polski z prośbą o rozpatrzenie i błogosławieństwo.

61. Uroczystości pogrzebowe śp. gen. Jana Jagmina-Sadowskiego, żołnierza I Brygady JP. Modlitwom w Katedrze św. Jana przewodniczył ks. bp Kraszewski. Nad grobem przemawiali: gen. Boruta, płk Sikorski (organizatorzy: o. Rakoczy, red. Ziemiński, ppłk Bezeg).

62. 2 listopada 1977 r. w kościele św. Krzyża w Warszawie nabożeństwo żałobne za "Ś. P. Współbraci poległych i pomordowanych przed 60 laty". Klepsydry z kościołów zdzierają milicja - nie po raz pierwszy (organizator: red. Ziemiński).

63. Tegoroczne uroczyste nabożeństwa 11 Listopada zapowiedziano klepsydrami także poza Stolicą w innych miastach - w Krakowie, Lublinie, Łodzi i po raz pierwszy w Poznaniu.

64. 5 grudnia 1977 r., w 110-lecie urodzin Józefa Piłsudskiego, uroczysta Msza św. w Katedrze św. Jana w Warszawie celebrowana przez ks. inf. Mystkowskiego. Podniosłe kazanie o Marszałku (pierwsze w stolicy od 1939 r.) wygłosił ks. prałat Niedzielak. Nabożeństwo zakończyły modły za poległych obrońców Ojczyzny i ich wodzów przy Urnie z poboju lat 1914-1920 i przy tablicy "Orląt Lwowskich" (organizatorzy: red. Ziemiński, ppłk Bezeg).

65. Oplątek "Prymasowski" - z powodu choroby Prymasa Polski odbył się 28 stycznia 1978 r. w rezydencji ks. bpa Kraszewskiego na Kamionku. Poprzedziła oplątek Msza św. w wotywnym kościele 1920 r. M. B. Zwycięskiej przed ołtarzem polowym Konfederatów Barskich (w związku z 210 rocznicą Konfederacji). W czasie kazania ks. bp Kraszewski zapowiedział "Pielgrzymkę Niepodległości" 11 listopada 1978 r. na Jasną Górę. Hasło pielgrzymki: "Nie rzucim ziemi skąd nasz ród, nie damy pogrześć Wiary". W imieniu zebranych kilkuset kombatantów przemawiał gen. Boruta-Spiechowicz.

(O przewodniczenie Pielgrzymce na Jasnej Górze prosił Ks. Kardynała Wojtyłę red. Ziemiński - po śmierci Pawła VI, przed wyjazdem Kardynała na konklawe do Rzymu).

Uwagi:

I. Ilość uczestników powyższych uroczystości przez cały okres minionych 30 lat zmniejszała się - lecz rosła; przybywały delegacje z Kraju. Od 1974 r. zaczęła wzrastać ilość uczestników spośród młodych dorastających pokoleń.

II. W ostatnich latach zaczęły się wykształcać "duszpasterstwa kombatanckie" (mają miejsca różne spotkania środowiskowe, zarysowują się bliskie więzy między duchownymi i kombatantami, a rocznicowe uroczystości kombatanckie stają się często parafialnymi). Już w tej chwili stają się takimi:

- kościół św. Marcina - duszpasterski kombatantek (WSK),
- kościół św. Anny - duszpasterski Kawalerii,
- kościół św. Antoniego - duszpasterski powstańców IV Rejonu AK (Śródmieścia Warszawy),
- kościół Dominikanów (św. Jacka) - duszpasterski powstańców Starówki oraz "Cichociemnych",
- kościół św. Michała - duszpasterski pułku "Baszta" AK i powstańców Mokotowa,
- Katedra Łomżyńska - duszpasterski 33 pp WP i 33 pp AK,
- kościół w Andrzejewie n/Brokiem - duszpasterski 18 DP i 18 pal,
- kościół w Białej Piskiej - duszpasterski podlaskiej BK,
- kościół Mariacki w Gdańsku - duszpasterski wileńskich Akowców,
- kościół w Kazimierzu k/Dąbrowy Górniczej - duszpasterski partyzantów śląskich,
- kościół w Zamościu - duszpasterski 3 DP Leg.,
- kościół w Szczawie na Podhalu - duszpasterski Akowców Podhala.

II. Nabożeństwa okolicznościowe i inne uroczystości w Stolicy i w Kraju

1. Oprócz podanych wyżej w części I uroczystości "periodycznych" - odbyły się w ubiegłym trzydziestolecium (głównie od drugiej jego połowy) liczne nabożeństwa kombatanckie (Msze św. za zmarłych i za poległych, wmurowanie tablic itp). I tak w Warszawie odbyło się ponad:

100 nabożeństw u św. Krzyża

100 nabożeństw u św. Antoniego

100 nabożeństw u św. Marcina

ok. 80 nabożeństw u św. Anny

ok. 80 nabożeństw u Dominikanów na ul. Freta

ok. 60 nabożeństw u św. Michała

ok. 60 nabożeństw u św. St. Kostki

ok. 70 nabożeństw u Jezuitów na ul. Rakowieckiej - nie licząc nabożeństw pogrzebowych w kościołach cmentarnych na Powązkach i na Bródnie.

Prócz tego odbywały się takie nabożeństwa w Stolicy we wszystkich pozostałych kościołach, np.: u Sakramentek, u Paulinów, u Jezuitów na Świętojańskiej, na Pl. Trzech Krzyży, w kościele św. Kazimierza na Woli, w kościołach na Grochowie i na Kamionku, w kościele Garnizonowym na Długiej (kilkadziesiąt nabożeństw).

2. Odprawiano nabożeństwa, wmurowywano tablice pamiątkowe i cmentarne w wielu punktach Kraju, ale trudno ująć to wszystko w cyfrowych danych:

- Od 1956 r. - co roku odbywają się nabożeństwa w Wierchosławicach w rocznicę śmierci W. Witosa. W 100 rocznicę Jego urodzin uroczystą Mszę św. w styczniu 1974 r. w Kościele Mariackim w Krakowie odprawił Ks. Kardynał Wojtyła.

- Od 1965 r. odbywają się co roku (w pierwszą niedzielę po 15 sierpnia) Złoty Partyzantów AK z Podhala na uroczyste nabożeństwa za poległych żołnierzy 1 pułku Strzelców Podhalańskich AK w Szczawie - odprawiane w odbudowanej w 1965 kaplicy. Ołtarz w stylu zakopiańskim zaprojektował prof. Bandura. Każdego roku modlitwom przewodniczy ks. bp Gućwa, żołnierz 1 psp AK (organizatorzy: mjr Cieślak, por. dr Mróz i rtm. Marczyński).

- W Gdańsku w Bazylice Mariackiej co roku, począwszy od 1969, ks. płk dr prałat Józef Zator-Przytocki odprawia Mszę św. z udziałem wielu wiernych:

1 sierpnia - w intencji Powstańców Warszawy

1 września - w intencji Żołnierzy Września.

- Uroczyste nabożeństwa rocznicowe AK w Kościele Mariackim w Krakowie - co roku, począwszy od 1958 (jeden z czołowych organizatorów - mjr J. Jackowski).

- Rocznicowe złoty i nabożeństwa w drugą niedzielę września partyzantów Śląska w Kazimierzu k/Dąbrowy Górniczej (od 1970 - co roku). Organizatorzy: proboszcz i żołnierze AK.

- Rocznicowe nabożeństwa Wielkopolskiej Brygady Kawalerii w Poznaniu (od 1972 - co roku).

- Nabożeństwa wrześniowe w Piotrkowie Trybunalskim w kościele oo. Bernardynów za poległych w Armii "Prusy" i Armii "Łódź" - od 1974 r., kiedy to w 35-lecie walk wmurowano pamiątkową tablicę (organizatorzy: podoficerowie 19 DP i wdowa po gen. Dąbie-Biernackim).

- Sześć uroczystych nabożeństw w kościele św. St. Kostki w Warszawie z okazji wmurowania tablic, w tym tablicy gen. Bora, tablic Okręgów AK Białostok, Nowogródek, Wilno oraz 1 Dyw. Piech. Leg. JP. Celebrował śp. ks. prałat Ugniewski.

- Manifestacyjne Msze św. polowe z udziałem Biskupów na cmentarzu w Andrzejewie nad Brokiem (1975, 1976, 1977). Nabrały cech uroczystości parafialnych, gromadząc po kilka tysięcy ludzi.

- Msza św. za poległych 33 pp w Katedrze w Łomży (1976), celebrował ks. bp Sasinowski.

- Uroczyste nabożeństwo za poległych żołnierzy AK w kościele parafialnym w Sokołowie z udziałem ks. bpa Mazura (5 tys. wiernych).

- Wielkie nabożeństwo za poległych żołnierzy AK w Rajgrodzie - udział ks. bpa Sasinowskiego - 4 tys. uczestników (1977).

- Trzy nabożeństwa za poległych żołnierzy 3 DP Leg. w walkach wrześniowych: 1975 - w Iłży, udział bpa Sandomierskiego; 1976 - w Łabuniach; 1977 - w Zamościu (przemówienia ostatniego d-cy gen. Tatara).

- Złot b. więźniów Oświęcimia - żołnierzy AK w Jaworkach k/Szczawnicy (1976). Uroczyste nabożeństwo i poświęcenie obrazu ojca M. Kolbego, współwięźnia i żołnierza AK. Fundatorzy obrazu: Gąsienica-Makowski i Fr. Ciesielka.

- Doroczne nabożeństwa "Cichociemnych" w kościele oo. Dominikanów w Warszawie, przy ul. Freta.

Jako przykład pamięci o poległych Towarzyszach Broni z różnych oddziałów WP i AK podajemy uroczystości kościelne oddziału partyzanckiego Ziemi Piotrkowskiej "Wicher" (AK), organizowanych przez d-cę oddziału i podkomendnych:

- **1973:** 15 listopada w XXX rocznicę uwolnienia aresztowanych mieszkańców wsi Mierzyn k/Piotrkowa nabożeństwo w kościele oo. Benedyktynów;

- **1974:** w parafii Skórkowice pow. Opoczno 28 marca w rocznicę rozgromienia na Diabłej Górze 62 Oddziału Zmotoryzowanej niemieckiej żandarmerii, w intencji poległych partyzantów i zamordowanych mieszkańców; 29 marca w kościele parafialnym w Wolborzu k/Tomaszowa Maz. w intencji poległych mieszkańców pow. piotrkowskiego i tomaszowskiego - w rocznicę całodzienną bitwy Gazomka-Polichno 28.2.1944; 1 listopada w klasztorze Mariówka k./Przysuchy w intencji poległych partyzantów 25 pp AK w lasach Przysuchy; 9.11 nabożeństwo w kościele Bernardynów w Piotrkowie Tryb. za poległych żołnierzy Armii Krajowej;

- **1975:** w sierpniu w kościele pod wezwaniem św. Józefa w Gdańsku za poległych partyzantów oddziału AK "Wicher";

- **1976:** w sierpniu w kościele św. Józefa w Gdańsku oraz w listopadzie w kościele oo. Bernardynów w Piotrkowie Tryb. Msze św. za poległych żołnierzy 25 pp AK;

- **1977:** 3 sierpnia w kościele św. Józefa w Gdańsku za poległych partyzantów OP "Wicher" i 25 pp AK.

3. Uroczystości pogrzebowe wybitnych dowódców WP i AK oraz przedstawicieli cywilnych RP, nie wymienionych w części I:

- nabożeństwo w Warszawie z okazji sprowadzenia prochów gen. Sosabowskiego,

- nabożeństwo w Zakopanem z okazji sprowadzenia prochów żony gen. Sikorskiego (przemówienie gen. Boruty, manifestacja tysięcy osób z całego Podhala),

- Pogrzeb gen. Monda, d-cy 6 DP (przemówienie gen. Boruty, 1960),

- Msza św. w Łodzi z okazji pogrzebu gen. AK E. Pfeifera (1970) z udziałem biskupa łódzkiego,

- Manifestacyjny pogrzeb prezesa Legionistów dr Korczyńskiego w Krakowie, z udziałem Ks. Kardynała Wojtyły (1975),
- Nabożeństwo pogrzebowe w Częstochowie płk. L. Stanka, b. dowódcy 33 pp. z udziałem Ks. bpa Musiela (1975),
- Pogrzeb "Sybiraka" Kurtisa (AK Wilno) w Bydgoszczy (1976) - udział delegacji kombatantów Okręgu AK Wilno,
- Msza św. w Łodzi z okazji pogrzebu ppłk. AK K. Kułagowskiego (1977),
- Nabożeństwo w Krakowie i pogrzeb w Warszawie płk. AK L. Muzyczki (1977),
- Pogrzeb wojewody białostockiego Przybyszewskiego w Warszawie,
- Pogrzeb we Wrocławiu Delegata Rządu Dobrzańskiego (1975),
- Manifestacyjny pogrzeb Premiera Kwiatkowskiego w Krakowie z udziałem Ks. Kardynała Wojtyły (przemówienie gen. Boruty),
- Pogrzeb wiceprezydenta Warszawy Juliana Kulskiego z udziałem ks. bpa Modzelewskiego (przemówienie płk. Porwita).

4. Warty honorowe Akowców na uroczystościach pogrzebowych duchowieństwa (organizator mjr Dziarmaga w porozumieniu z płk. "Kuczabą")

- na pogrzebie ks. infułata płk. Padacza w Warszawie,
- na pogrzebie ks. bpa Sawickiegow Białymstoku,
- na pogrzebie ks. Grabowskiego w Niepokalanowie - dziekana Okręgu AK Wilno,
- na pogrzebie ks. Pileckiego w Elblągu - kapelana AK w Wilnie,
- na pogrzebie ks. kardynała Kominka we Wrocławiu,
- na pogrzebie o. Rostworowskiego, TJ.

5. Delegacje Akowskie na ingresach biskupich (organizator mjr Dziarmaga w porozumieniu z płk. "Kuczabą")

- na ingresie ks. bpa Gulbinowicza w Białymstoku,
- na ingresie ks. arcybiskupa Gulbinowicza we Wrocławiu,
- na ingresie ks. bpa Kisiela w Białymstoku,
- na ingresie ks. bpa Suszyńskiego.

Wyżej wymienieni Dostojnicy byli żołnierzami AK. Każdemu wręczono okolicznościowy dar od Akowców.

6. Akcja płk. Porwita i dr H. Szukiewicz przeciw administracji miejskiej Warszawy o zachowanie krzyży na kilku tysiącach mogił żołnierskich przy przebudowywaniu kwater żołnierskich Cmentarza Wojskowego (mogiły 1939 r. i Powstania Warszawskiego), dziś nazwanego Komunalnym; władze zamierzały zastąpić krzyże bezimiennymi słupkami.

7. Organizowanie lub współdziałanie w organizowaniu uroczystych pogrzebów zmarłych w Kraju lub sprowadzonych po śmierci z zagranicy szczególnie zasłużonych żołnierzy WP i AK - m.in.:

płk. F. Niepokólczyckiego, płk. inż. H. Bagińskiego, płk. Bąbińskiego, ppłk. Stumberg-Rychtera, ppłk. Koprowskiego, ppłk. W. Kulikowskiego, ppłk. J. Szychewicza, ppłk. Brodzikowskiego, ppłk. Zarzyckiego (Grójec), ppłk. Ziemiańskiego i jego żony, mjr. K. Moraczewskiego i jego żony, łączniczki Czarneckiej (Wilnianki), kpt. "Berty" (Sippko - kierowniczką działu łączności w KG AK), kpt. J. Krzywickiego (adiutanta trzech kolejnych Komendantów Gł. AK), ppłk. J. Gorazdowskiego (Szefa Pers. KG AK), płk. R. Najsarka (d-cy Centrum Wyszczolenia Łączności w Zgierz) i wielu innych.

III. Inwestycje, epitafia w kościołach i pomniki na cmentarzach i polach walki

1. Uratowanie od zagłady przez Legionistów i przy pomocy duchowieństwa Katedry Wawelskiej, grobu Marszałka J. Piłsudskiego na Wawelu. Odremontowano sarkofag i zaniedbaną kryptę (organizatorzy: dr Korczyński, mjr Herzog oraz ppłk Bezeg i ppłk Mika).
2. Odremontowanie zabytkowego cmentarza Legionistów pod Łowczówkiem i zaliczenie go do zabytków kultury narodowej (org.: mjr Herzog, ppłk Bezeg, Legioniści).
3. Odremontowanie zabytkowego cmentarza 4 pp Leg. w Jastkowie (org.: płk Czapliski i Legioniści).
4. Odremontowanie zabytkowego cmentarza żołnierzy I Brygady pod Krzywopłotami (org.: T. Bobrownicki, Legioniści).
5. Odremontowanie pomnika zbudowanego przed wojną przez społeczeństwo Krakowa na miejscu zaborczego słupa granicznego (zwalonego przez I Kompanię Kadrową 6.VIII.1914) pod Michałowicami k/Słomnik. Pomnik ten został zburzony w 1945 r.
6. Zbudowanie kwatery AK (pomnik) na cmentarzu Rakowickim w Krakowie (org. mjr J. Jackowski).
7. Główna inicjatywa i organizatorski udział w zbudowaniu Mauzoleum Oświęcimaków, pomnika w obozie w Płaszowie (zespół Akowców z mjr Jackowskim).
8. Kraków, Kościół Mariacki - tablica żołnierzy AK Okręgu Krakowskiego (org.: płk "Kuczaba", projekt mjr Dziarmaga, pomoc mjr J. Jackowski z Krakowa).
9. Kraków, kościół garnizonowy - tablica żołnierzy Inspektoratu Krakowskiego AK (koledzy).
10. Zakopane - pomoc przy przebudowie cmentarza - Kwatery Legionowej (fundator gen. Boruta).
11. Odbudowanie kościółka partyzanckiego w Szczawie nad Kamienicą (Podhale) (org.: mjr Borowy, ks. bp Gucwa, partyzanci).
12. Mauzoleum żołnierzy I psp AK w Tymbarku i w Dobrej k/Limanowej w latach 1966-1970 (org.: mjr Cieślak, por. dr Mróz i rtm. Marczyński).
13. Szczawnica - pomnik na cmentarzu partyzantów AK (org. ppor. Ciesielka i rodziny).
14. Szczawnica - Lubań, pomnik koło schroniska dla harcerzy-partyzantów AK (org.: mjr Durkalec i koledzy).
15. Szczawnica-Prehyba - pomnik na polu walki partyzantów AK (koledzy).
16. Kosarzyska k/Piwnicznej - pomnik kurierów AK (mjr Zubek i społeczeństwo).
17. Nowy Sącz, kościół garnizonowy - tablica harcerzy-żołnierzy AK (koledzy).
18. Epitafium 16 pp AK w kościele poklasztornym w Tarnowie.
19. Książ Wielki - pomnik AK batalionu "Skała" przy szosie krakowskiej, skraj lasu Chrusty (mjr Skała, koledzy).
20. Zbudowanie kaplicy Akowskiej w Bazylice Mariackiej w Gdańsku - z Matką Boską Ostrobramską i odsłonięcie tablicy "Wołyniaków" (inicjator i realizator ks. prałat Zator-Przytocki, dziekan Krakowskiego Okręgu AK).
21. Zbudowano pomnik pod Kamieńczykiem n/Bugiem na polu bitwy 33 DP (org.: ppłk Tomaszewski i mjr Hordt).
22. Zbudowanie mauzoleum 18 DP w Andrzejowie nad Brokiem (org.: płk "Kuczaba", oficerowie i rodziny 18 DP; budowniczy - mjr Dziarmaga).

23. Andrzejowo - kościół, imienna tablica na zewnątrz kościoła żołnierzy 18 DP, poległych pod Andrzejowem (dar rodziny Chodakowskich z USA).
24. Andrzejowo - wewnątrz kościoła - tablica 18 pal (koledzy).
25. Andrzejowo - cmentarz - zbiorowa mogiła żołnierzy 71 pp AK (społeczeństwo).
26. Łętownica - szkoła - tablica żołnierzy 18 DP poległych w bitwie pod Łętownicą (społeczeństwo).
27. Łomża - cmentarz - pomniki na mogiłach wojskowych i Akowskich rodzin Raganowicza, Fronczystych i innych (org.: rodziny, koledzy).
28. Kamieniewo n/Rużem - krzyż na mogile zbiorowej żołnierzy 18 pal (org.: kpt. Wójcik, koledzy).
29. Wąsowo - kościół - tablica pamiątkowa poległych z 41 DP w walkach w rejonie Różan (koledzy, rodziny).
30. Pościsz (woj. Białą Podlaska) - pomnik podch. AK Kobyłańskiego.
31. Czerwony Bór, płn. wschodni skraj - pomnik i krzyż na mogile partyzantów 33 pp AK (społeczeństwo).
32. Zambrów - kościół - tablica 71 pp; poza tym na cmentarzu zbudowana przez władze PRL mogiła poległych w 1939 pod Zambrowem (org.: żołnierze 71 pp).
33. Sokółów Podlaski - kościół garnizonowy - tablica 35 pp (org.: d-ca pułku płk Maliszewski, mjr Dziarmaga).
35. Biała Piska - tablica pamiątkowa bitwy i poległych Podlaskiej BK (org.: ppłk Szychiewicz, mjr Dziarmaga).
36. Pisz - kościół - tablica pamiątkowa partyzantów 8 UBK-AK (org.: mjr Dziarmaga i koledzy).
37. Rajgród - kościół - tablica pamiątkowa bitwy 9 psk AK (fundator ks. St. Kosakowski, wykonanie mjr Dziarmaga).
38. Kryłatka - skraj Puszczy Augustowskiej - pomnik, bunkier partyzantów AK (org. mjr Dziarmaga).
39. Sucha Rzeczka (Augustowskie) - pomnik na mogile partyzantów AK (org. mjr Dziarmaga).
40. Serwy I (Augustowskie) - pomnik leśny na mogile partyzantów AK (org. mjr Dziarmaga).
41. Okółek, Puszcza Augustowska - pomnik z dużym głazem i znakiem krzyża na miejscu walki partyzanckiej AK (org. mjr Dziarmaga).
42. Sztabin - pomnik z tablicą poległych i emblematami krzyża (org. mjr Dziarmaga).
43. Grabowo k/Wysokiego Mazowieckiego - pomnik 22 poległych partyzantów AK (org. mjr Dziarmaga).
44. Piekuty - kościółek k/Wysokiego Mazowieckiego - tablica poległych partyzantów AK.
45. Pawły - skraj Puszczy Białowieskiej - pomnik partyzantów AK, znaki krzyża i kotwicy (org. mjr Dziarmaga).
46. Domanowo - pomnik Żołnierzy Września 3 pułku szwoleżerów (org. mjr Dziarmaga).
47. Bielsk Podlaski - cmentarz mauzoleum Żołnierzy Września SGO "Narew" i 4 UBK-AK (org. mjr Dziarmaga).
48. Bielsk Podlaski - tablica pamiątkowa 500 zamordowanych mieszkańców (org. mjr Dziarmaga).

49. 45 drogowskazów i tablic orientacyjnych przy drogach i drózkach leśnych Suwalszczyzny, wskazujących dojście do tablic i pomników AK (org. mjr Dziarmaga).

50. Elbląg - cmentarz - pomnik ks. ppłk. Gedymina Pileckiego, dziekana Okręgu Nowogrodzkiego AK (org. mjr Dziarmaga).

51. Piastów k/Warszawy - kościół - tablica zbiorowa rodziny Kuleszów (pięciu synów walczyło w AK (mjr Dziarmaga).

52. Iłża - pamiątkowa tablica w kościele ku czci poległych z 3 DP Leg. w bitwie pod Iłżą (org.: gen. Tatar i mjr Dziarmaga).

53. Łabunie k/Zamościa - pomnik na cmentarzu poległych z 3 DP Leg. (org.: gen. Tatar i mjr Dziarmaga).

54. Milejów k/Piotrkowa Tryb. - tablica w kościele ku czci poległych w 1939 roku (koledzy).

55. Piotrków Tryb. (przy szosie Wolborskiej) - pomnik kilkudziesięciu pomordowanych żołnierzy AK w okresie okupacji niemieckiej (org.: kpt. "Wicher", społeczeństwo).

56. Lublin - kościół garnizonowy - tablica pamiątkowa płk. Tumidajskiego komendanta Okręgu Lubelskiego AK (org.: rodzina i koledzy).

57. Milanówek - kościół - tablica ku czci gen. Fieldorfa szefa Kedywu AK (org.: dr J. Rybicki i Kedywiacy).

58. Kościoły Warszawy:

- ok. 100 tablic w kościele św. Antoniego (koledzy i rodziny),
- ok. 100 tablic w kościele św. Marcina (koledzy i rodziny),
- 11 tablic w kościele św. Krzyża, w tym gen. Wł. Sikorskiego i gen. W. Stachewicza,
- 6 tablic w Katedrze św. Jana: tablica wymordowanych księży diecezji warszawskiej, tablica Batalionu "Wigry" AK (koledzy), tablica Polek, tablica Polaków z Litwy, tablica "Orląt Lwowskich" (inicjatorzy gen. Abraham i gen. Boruta; org.: o. Rakoczy, red. Ziemiński), tablica Wincentego Witosa (org. płk Kamiński, Komendant BCh),
- 6 tablic w kościele św. St. Kostki (w tym gen. Bora),
- kilka tablic w kościele oo. Dominikanów przy ul. Freta, w tym tablica "Cichociemnych" odsłonięta w 35 rocznicę pierwszego skoku do Polski,
- kilka tablic w kościele św. Anny (w tym tablica Dywizji Grenadierów z Armii Polskiej we Francji),
- kilka tablic w kościele św. Michała (w tym "Baszty", 30 Dywizji AK i Oddziałów UBK-AK),
- 4 tablice w kościele Matki Boskiej na Grochowie (2 pułk ułanów i inne),
- 2 tablice w kościele św. Jakuba (w tym gen. Grot),
- 2 tablice w kościele oo. Paulinów (w tym Nieznanego Żołnierza),
- 1 tablica w kościele Zbawiciela,
- 1 tablica przy ul. Gdańskiej (ks. Truszkowskiego),
- 1 tablica w kościele na Saskiej Kępie,
- około 30 tablic w kościele garnizonowym (w tym gen. Kutrzeby, gen. Bołtucia, gen. Włada, gen. Thommé, gen. Rawicz-Mysłowskiego, gen. Sosabowskiego, gen. Kliemckiego, gen. Kustronia, ppłk. Kulikowskiego, ppłk. Krzeszowskiego, płk. Kiwerskiego, płk. Denhof-Miłkowskiego, gen. Rostworowskiego (inicjatorzy: gen. Tatar, płk "Kuczaba", mjr Dziarmaga; fundatorzy: gen. Tatar i rodziny) oraz tablice pamiątkowe Powstania Wielkopolskiego, Śląskiego, 3 pułku szwoleżerów, 4, 13 i 23 pułku ułanów,

Wileńskiej Brygady Kawalerii i 6 DAK-u (inicjatorzy - koledzy). W tymże kościele garnizonowym z inicjatywy mjr. Dziarmagi w zbudowanej kaplicy Niepodległości umieszczono ołtarz z okrętu "Batory".

59. Cmentarze Warszawy:

- na Cmentarzu Wojskowym kwatery poszczególnych zgrupowań powstańczych Armii Krajowej wraz z centralnym pomnikiem AK "Gloria Victis" oraz pomnikami poszczególnych oddziałów AK i "Cichociemnych"

- kilkaset indywidualnych mogił na cmentarzu Powązkowskim,

- kwatery AK na cmentarzu Wawrzyszewskim,

- kwatery AK na cmentarzu Bródnowskim,

- kwatery AK na cmentarzu Wolskim,

- kwatery AK na cmentarzu Służewieckim,

- kwatery AK na cmentarzu Wilanowskim,

- kwatery AK na cmentarzu Czerniakowskim,

- stała opieka nad mogiłą Naczelnego Wodza Marszałka E. Śmigłego na cmentarzu Powązkowskim,

- odnowienie pomnika 1920 Roku i kopca - mogiły Dowborczyków na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

60. Przebudowanie żołnierskich cmentarzy w Puszczy Kampinoskiej (w Kiełpinie, Laskach, Lesznie, Grądach). Zbudowano pomniki ku czci poległych w Truskawiu, Łopaleniu, Młocinach i w Sierakowie (org. płk Szymon-Krzyczkowski, d-ca oddziałów AK w Kampinosie).

61. Ustawienie krzyża i tablicy na grobach żołnierzy AK na cmentarzu k/Wilna (mjr Dziarmaga).

IV. Akcje prasowe, odczytowe i interwencyjne w sprawach ideowo-moralnych i bytowych weteranów Niepodległości

Drogą interwencji u władz PRL uzyskano kilkaset (ok. 300) Krzyży Virtuti Militari i ok. 1000 Krzyży Walecznych dla Żołnierzy Września. Spowodowano przyznanie ok. 400 rent specjalnych dla b. zawodowych wojskowych oraz przyczyniono się do podwyżek rent i zapomóg kombatanckich. Prowadzono akcję listów, replik, artykułów w sprawie obrony dobrego imienia Września i Państwa Podziemnego, ochrony pomników wojskowych i niepodległościowych - zaniedbanych, a czasem wręcz niszczone w Kraju i poza Krajem.

W akcjach odczytowych, prasowych występowali po kilkanaście razy: gen. Abraham (m.in. w Warszawie, Gdańsku, Szczecinie, Wrocławiu i Poznaniu), oraz gen. Boruta (m.in. w Zakopanem, Krakowie, Lublinie, Gdańsku, Szczecinie, Wrocławiu).

W akcjach odczytowych, w klubach, na zebraniach publicznych i w akcji prasowej występowali wielokrotnie: płk Zieleniewski, płk "Kuczaba", płk Walter-Janke, płk Muzyczka, ppłk Bezeg, mjr Herzog, ppłk Gaździcki, ppłk Mika i inni.

W patriotycznych przemówieniach pogrzebowych występowali (łącznie kilkadziesiąt razy, celując ich wysokim poziomem): gen. Abraham, gen. Boruta, dr Rybicki, ppłk Bezeg, mec. Siła-Nowicki, mjr Dziarmaga-Działyński i inni.

W 30 rocznicę wojny 1939 r. odbyło się 30 odczytów w Kraju, zorganizowanych przez środowiska niepodległościowe oraz ukazało się ponad 100 artykułów wspomnieniowych i politycznych, przedstawionych przez uczestników Września.

Z inicjatywy kolegów środowiska niepodległościowego odbyło się w ostatnich 15 latach w Warszawie: ok. 550 odczytów na tematy ideowe, historyczne i niepodległościowe w klubie LOK (WTK) - organizatorzy: płk Walter-Janke, ppłk Szacherski i ppłk Jellenta, oraz 260 w Klubie Inteligencji Katolickiej - organizatorzy: płk Bagiński, p. Szołdrska i B. Studziński. Ponadto przeprowadzono kilkadziesiąt takich odczytów w oparciu o te Kluby w Krakowie, Lublinie, Łodzi, Gdańsku, Poznaniu.

Pisano pod wpływem powyższych inspiracji książki i relacje wspomnieniowe na terenie całego Kraju, dotyczące minionej wojny i martyrologii całego Narodu, m.in. zdołano opracować historię większości Okręgów AK.

Uwagi:

I. Wszystkie wyszczególnione w tym bilansie akcje w Służbie Bogu i Ojczyźnie są przejawami społecznej (prywatnej) inicjatywy środowisk niepodległościowych, zwłaszcza akowskich. Nie zdołano zewidencjonować wszystkiego, co w tej mierze się przejawiało. Jest tego o wiele więcej na terenie Kraju.

II. Wszystko powyższe odbywało się pod prąd oficjalnej tendencji - było wynikiem niepodległej postawy - narodowego nakazu - obroną przed "integrowaniem" Narodu w ramach obcych kultur.

III. Żadna z tablic epitafijnych, ani żaden z pomników wyszczególnionych w tym spisie, nie korzystały z pomocy materialnej władz administracyjnych; były one fundowane z darów społeczeństwa.

IV. Prócz wyżej wyszczególnionych pomników - zaistniało na terenie Kraju wiele innych, z inicjatywy (z nakazu) ZBOWiD, przy pomocy środków materialowych i finansowych PRL. Żaden z nich nie dorównuje ani wspaniałością, ani dostojnością cmentarnym pomnikom wdzięczności zbudowanych przez te władze na cześć wojsk radzieckich.

V. Szczególne nasilenie stawianych pomników i tablic, poświęconych walce o Niepodległość występuje w tym okresie (szczególnie w drugim dziesięcioleciu PRL) w północno-wschodniej części Kraju - w obronie przed ujawniającymi się tendencjami depolonizacji tych terenów i groźbą następnego oderwania ich od Polski.

*

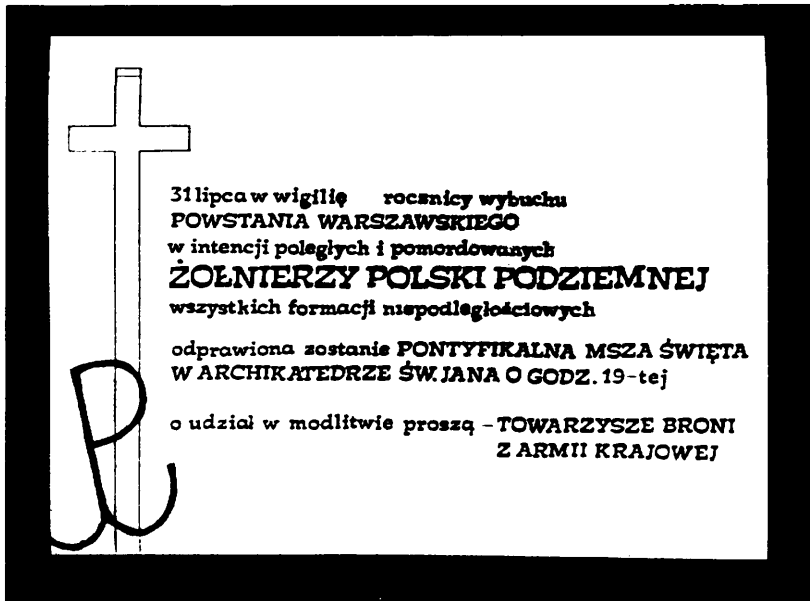
Koniec "Kroniki" i zarazem Części I

Rys. z zawiadomienia o corocznym majowym "Apelu Obrońców Honoru i Ojczyzny" na Jasnej Górze

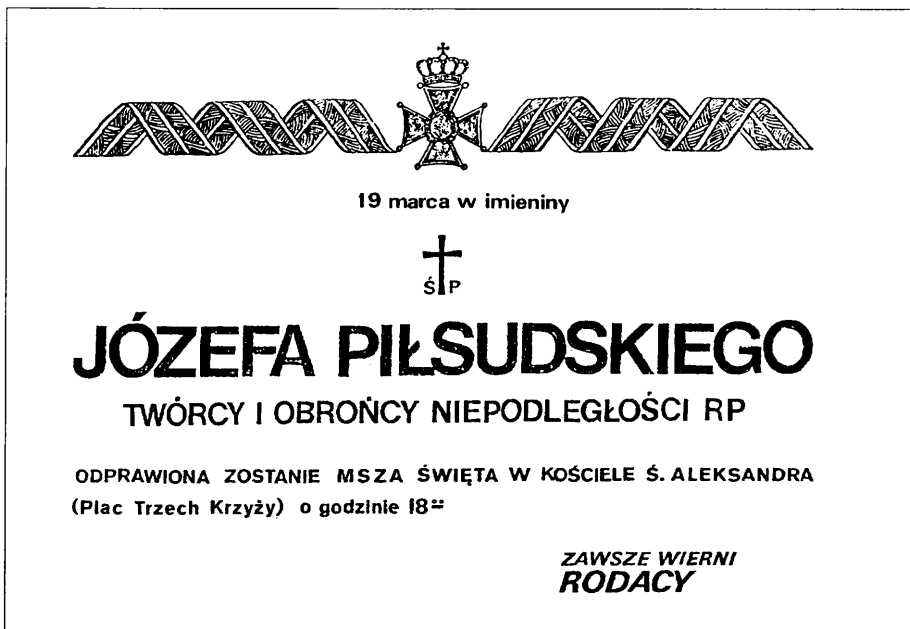
Pierwotna mogiła Marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza na Powązkach - pochowanego pod nazwiskiem "Adam Zawisza"

Stała klepsydra zapowiadająca corocznie /od 1974/ uroczystości w wigilię Powstania w Warszawie

Opłatek "Prymasowski" na Miodowej /1975/. Od lewej: red. Ziemiński, gen. Boruta-Spiechowicz, płk Pluta-Czachowski, NN, płk Walter-Janke, NN, płk Kamiński /BCh/

TYM, co rzucali w polską glebę Wolnej Polski siew.
Boże ziarno, własną krew - Wieczny odpoczynek...

11 LISTOPADA

modlić się będziemy na **Jasnej Górze**,
na **Wawelu** i w Stolicy RP - u Dominika-
nów na Freta o godz. 11, w **Katedrze Św.**
Jana o godz. 18; po Mszy w Katedrze -
na Pl. Józefa Piłsudskiego złożymy wieńce
u **Grobu Nieznanego Żołnierza**

POLACY

6 SIERPNIA

modlić się będziemy w Kościele św.
Aleksandra na Pl. Trzech Krzyży, godz. 16,
za **Bojowników Sprawy Ojczyźnej**
w chwalebnej rocznicę wymarszu spod
Oleandrów **Legionistów J. Piłsudskiego**
- **Pierwszej Kompanii Kadrowej WP** -
do zwycięskiej po 120 latach walki
o **Wolność i Suwerenność Polski**

Kontynuatorzy
Sprawy
Niepodległości

ZA SPOKÓJ DUSZY
Ś. P.
**JÓZEFA
PIŁSUDSKIEGO**
zostanie odprawiona
**UROCZYSTA
MSZA ŚWIĘTA**
W KATEDRZE NA WAWELU
W WIGILIĘ ŚWIĘTA JEGO PATRONA
W NIEDZIELĘ 18 MARCA BR. O GODZ. 10,
po której nastąpi
ZŁOŻENIE HOŁDU PROCHOM MARSZAŁKA
W JEGO KRYPCIE.

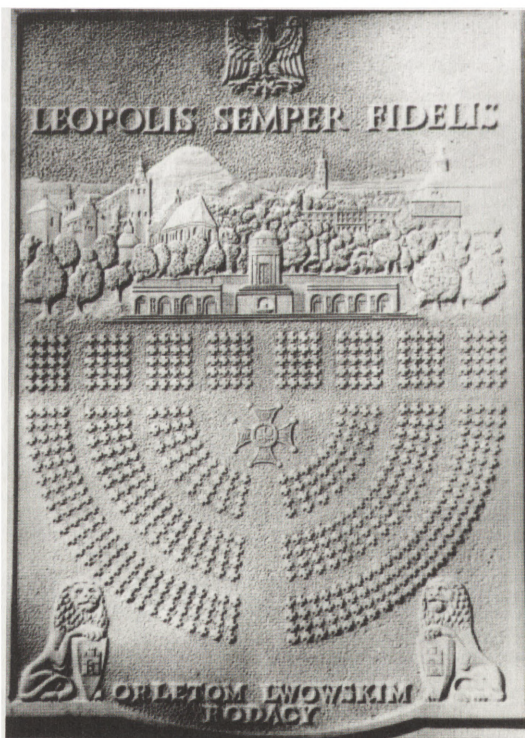

11 listopada na Wawelu /1978/. Od prawej: płk Herzog, gen. Boruta-Spiechowicz, mjr Nowak.

Tablica J. Piłsudskiego - wystawiona 12 maja 1975 w Świętojańskiej Katedrze - wmurowana 10 listopada 1978 w kościele św. Aleksandra na Placu Trzech Krzyży w Warszawie. Wg projektu W. Ziemińskiego wykonał Stanisław Lipski (fot. Danuta Łomaczewska).

Tablica "Orląt Lwowskich". Pierwszy odlew wmurowany na Jasnej Górze 26 sierpnia 1975, drugi - w Archikatedrze św. Jana w Warszawie 31 października 1975. Proj. Leon Machowski.

Intronizacja Obrazu M.B. Kozielskiej, pobłogosławionego przez Prymasa Polski 7 kwietnia 1975 - po 11 latach w powązkowskim Sanktuarium Poległych i Pomordowanych na Wschodzie. Od prawej: ks. prałat Stefan Niedzielak, ks. prałat Teofil Bogucki, min. podziemnej Krajowej Rady Ministrów Antoni Pajdak, Wojciech Ziemiński (fot. Erazm Ciołek).

KOPIA

SEKRETARIAT
PRYMASA POLSKI
00-246 WARSZAWA 1
ul. Młodowa 17, tel. 31-21-57

Warszawa, dn. 15 marca 1986r.

N.....733...../86/P.

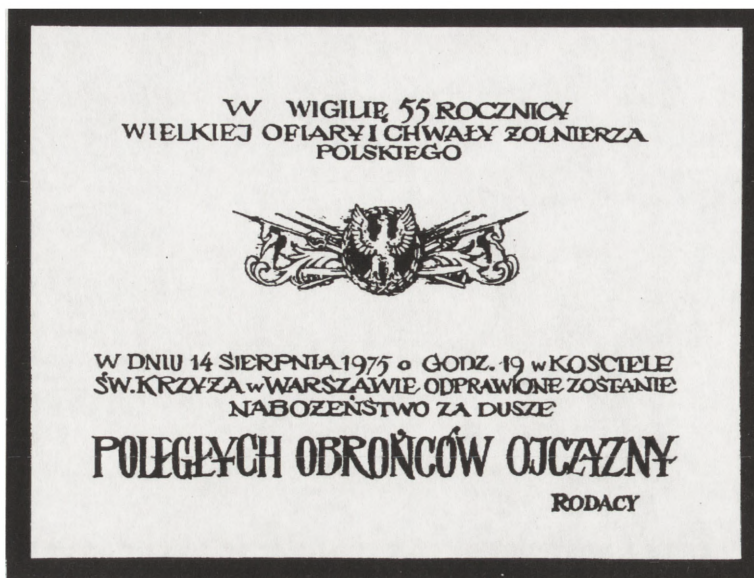
W. Ks. Prałat
Stefan Niedzielak
ul. Powązkowska 14
01-787 Warszawa

DEKRET

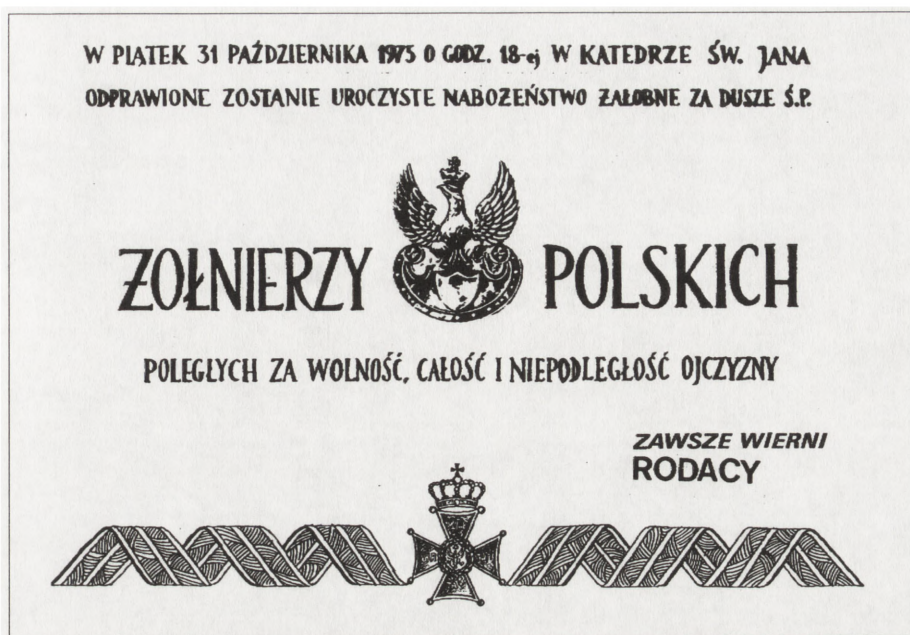
Sekretariat Prymasa Polski w odpowiedzi na pismo Pana Wojciecha Ziemińskiego - fundatora obrazu M. Boskiej Kozielskiej, który to obraz jest aktualnie w posiadaniu Prymasa Polski, niniejszym z polecenia Jego Eminencji przekazuje obraz na ręce Ks. Prałata Stefana Niedzielaka i pozwala umieścić go w kościele św. Karola Boromeusza na Starych Powązkach w Warszawie.

Do wiadomości: Wojciech Ziemiński, ul. Sady Żoliborskie 7a m. 21
Kurii Metropolitalna Warszawska

Przebieg
Ks. A. F. Dziński

Ks. Kardynał Stefan Wyszyński poświęca tablicę "Orląt Lwowskich" na Jasnej Górze. 26 sierpnia 1975. Pod tablicą stoją generałowie Mieczysław Boruta-Spiechowicz i Roman Abraham.

Jasna Góra, 3 maja 1976. Organizatorzy uroczystości - od lewej: red. W. Ziemiński (w cywilu), gen. Mieczysław Boruta-Spiechowicz, gen. Roman Abraham

Jasna Góra, 3 maja 1976. Generałowie Boruta-Spiechowicz i Abraham, poprzez ręce Prymasa Polski, przekazali Królowej Korony Polskiej pełne Insignia Orderu Wojennego Virtuti Militari. Z prawej i lewej strony generałów - por. Leszczycki i płk Ojzyński.

**DNIA 22 STYCZNIA O GODZINIE 19-EJ
W KOŚCIELE ŚW. KRZYŻA W WARSZAWIE
PRZY KRAKOWSKIM PRZEDMIEŚCIU
W ROCZNICĘ NARODOWEGO**

POWSTANIA 1863

modlić się będziemy za tych,
którzy siłą swej wiary,
hartem niepodległego ducha
służyli ofiarnie Bogu
i Tej, co nie zginęła

o udział w nabożeństwie proszą Polacy

**W 33 ROCZNICĘ ZWYCIĘSTWA
POD MONTE CASSINO**

**WE ŚRODĘ 18 MAJA, GODZ. 18
W KOŚCIELE PIELGRZYMKO-
WYM OO. PAULINÓW W WAR-
SZAWIE, UL. DŁUGA (róg Freta)
ODPRAWIONA ZOSTANIE URO-
CZYSTA MSZA ŚWIĘTA
PONTYFIKALNA ZA
DUSZE POLEGŁYCH**

**O UDZIAŁ W MOBILTYWIE PRO-
SZĄ POLACY — WIERNI W SŁUŻBIE TEJ, CO NIE ZGINĘŁA.**

**W CZASIE NABOŻEŃSTWA
ZOSTANIE WYSTAWIONA KO-
PIA CUDOWNEGO OBRAZU M.B.
CZĘSTOCHOWSKIEJ Z NAŁOŻO-
NYM »PŁASZCZEM HETMAŃ-
SKIM«. JEST TO VOTUM ŻELIĘ-
NIZY RZECZYPOSPOLITEJ DLA
KROLOWEJ KORONY POLSKIEJ,
KTÓRE — POŚWIĘCONE PRZEZ
PRYMASA POLSKI — BĘDZIE
ZŁOŻONE NA JASNEJ GÓRZE
22 MAJA 1977 PODCZAS
TRADYCYJNEGO APELU OBRO-
ŃCÓW HONORU I OJCZYZNY.**

Poświęcenie Obrazu M.B. Częstochowskiej w "Płaszczu Hetmańskim" przez Prymasa Polski ks. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 18 maja 1977 w kaplicy w Jego rezydencji na Miodowej

SEKRETARIAT
PRYMASA POLSKI
00-246 WARSZAWA 40
UL. MIODOWA 17, POLSKA

Warszawa, dnia 18 maja 1977 r.

N. 1022/77/P.

S A Ś W I A D C Z E N I E

Sekretariat Prymasa Polski niniejszym zaświadcza, że kopia obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej w tzw. "płaszczu hetmańskim" została poświęcona przez Jego Eminencję Księdza Kardynała Prymasa Polski i za Jego wiedzą ma być przewieziona przez prof. Zbigniewa Wołyńskiego, Wojciecha Ziemińskiego i O. Eustachego, Paulina, w dniu 21 maja 1977 r. do Częstochowy na Jasną Górę.

SEKRETARIAT
PRYMASA POLSKI
ul. Miodowa 17, Warszawa 40, 00-246

Ms. ...
...

Matka Boża Częstochowska w "Płaszczu Hetmańskim", zdobionym znakami pułkowymi i najwyższymi odznakami WP. Projekt i wykonanie - Leon Machowski; fundator - por. AK Antonina Piątkowska.

U góry - 18 maja 1977 r. w kaplicy rezydencji Prymasa Polski, po poświęceniu Obrazu M.B. w "Płaszczu Hetmańskim", ks. Kardynał S. Wyszyński dedykuje W. Ziemińskiemu i stojącej obok A. Piątkowskiej zbiór swoich kazań. U dołu - 22 maja 1977 na Jasnej Górze: przy ołtarzu głównym Bazyliki wierni swojej Hetmance żołnierze (instalacja obrazu).

Ojciec Eustachy Rakoczy, ZP, honorowy Kapelan Żołnierzy II Rzeczypospolitej, spiritus movens i organizator rozlicznych uroczystości religijno-kombatantckich.

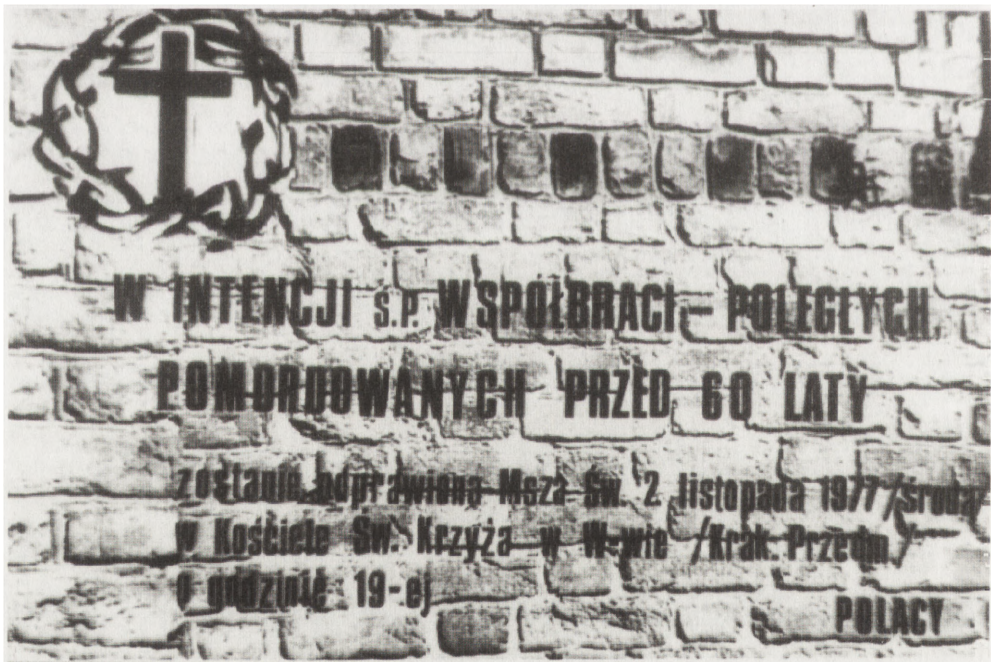

18 maja 1977 r. w kościele Św. Ducha oo. Paulinów przy ul. Długiej w Warszawie, podczas uroczystej Mszy św. w 33 rocznicę zwycięskiej bitwy o Monte Cassino. Przed ołtarzem, w pierwszym rzędzie stoją m.in. (od prawej): płk Ojrzyński, por. Piątkowska, rtm. Wołyński i płk Michał Stempkowski, ostatni komendant Okręgu Łódzkiego AK.

Tablica wotywna Armii Krajowej wmurowana na Jasnej Górze we wrześniu 1977 r.

Wszystkie ilustracje pochodzą z archiwum Autora, który jest również autorem klepsydr - z wyjątkiem krakowskiej, autorstwa Piotra Boronia.

Fotograficzna klepsydra informująca o Mszy św. w intencji ofiar rewolucji bolszewickiej.